

**Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci**  
**Katedra žurnalistiky**

**VÝVOJ PARDUBICKÉHO A CHRUDIMSKÉHO  
REGIONÁLNÍHO TISKU V LETECH 1945 – 1948**

**THE DEVELOPMENT OF REGIONAL PRESS IN  
PARDUBICE AND CHRUDIM FROM 1945 – 1948**

*Bakalářská diplomová práce*

Markéta Nevlíková

Vedoucí práce: PhDr. Petr Orság

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci zpracovala samostatně a uvedla v ní všechnu literaturu a ostatní zdroje, s nimiž jsem pracovala. Práci tvoří asi 92 798 znaků.

V Olomouci dne 17. 4. 2014

.....  
Markéta Nevlíková

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce panu PhDr. Petru Orságovi za jeho rady a podnětné připomínky, kterými mi pomáhal řešit problémy, a za trpělivost, kterou se mnou měl.

## **ABSTRAKT**

Text se zaměřuje na pardubická a chrudimská politická regionální periodika v letech 1945–1948. Sledovanými periodiky jsou: Dnes a zítra, Bratrství, Budujeme, Rudá zář (později Východočeská zář). Cílem práce je souhrnně charakterizovat dostupný regionální tisk v daném období, popsat změny jeho podoby po stránce formální i obsahové a jak ho ovlivnil nástup komunistické strany k moci.

**Klíčová slova:** Chrudim – Pardubice – chrudimské noviny – pardubické noviny – politický regionální tisk – třetí republika.

The text focuses on a political regional press from 1945–1948 in Chrudim and Pardubice area. Observed press: Dnes a zítra, Bratrství, Budujeme, Rudá zář (later Východočeská zář). The aim of the research is to comprehensively characterize available regional press in this period, describe the changes in its appearance in terms of a form and content and also find out how it was influenced by the rise of Communist party to the power.

**Key words:** Chrudim – Pardubice – Chrudim press – Pardubice press – political regional press – the Third Republic

# OBSAH

<b>1. ÚVOD.....</b>	<b>7</b>
<b>2. TEORETICKÁ ČÁST.....</b>	<b>10</b>
2.1 Společensko-politický kontext – poválečné uspořádání Československa.....	10
2.2 Chrudim za okupace a po válce.....	12
2.3 Pardubice za okupace a po válce.....	15
2.4 Organizace tisku v letech 1945–1948.....	16
2.5 Cenzura.....	19
2.6 Charakteristika regionálního tisku.....	21
2.7 Regionální tisk třetí republiky.....	22
2.8 Chrudimská periodika.....	22
2.9 Pardubická periodika.....	24
2.10 Metodologie, zkoumaný vzorek.....	25
<b>3. ANALYTICKÁ ČÁST.....</b>	<b>27</b>
3.1 Dnes a zítra.....	27
3.1.1 Redakce.....	27
3.1.2 Periodicita.....	28
3.1.3 Grafická podoba novin.....	29
3.1.4 Obsah.....	29
3.2 Bratrství.....	32
3.2.1 Redakce.....	33
3.2.2 Periodicita.....	34
3.2.3 Grafická podoba novin.....	34
3.2.4 Obsah.....	35
3.3 Budujeme.....	38
3.3.1 Redakce.....	39
3.3.2 Periodicita.....	39
3.3.3 Grafická podoba novin.....	40
3.3.4 Obsah.....	41
3.4 Rudá (Východočeská) zář.....	44
3.4.1 Redakce.....	45
3.4.2 Periodicita.....	45
3.4.3 Grafická podoba novin.....	46
3.4.4 Obsah.....	47

<b>4. ZÁVĚR.....</b>	<b>51</b>
Seznam zkratek.....	53
Seznam použité literatury a internetových zdrojů:.....	54
Seznam tabulek .....	57
Seznam příloh.....	58
Přílohy .....	59

# 1. ÚVOD

Práce se zabývá vývojem pardubického a chrudimského politického regionálního tisku v období po 2. světové válce až do nástupu komunistického režimu v roce 1948. Základním cílem práce je popsat změny v podobě těchto regionálních periodik v Chrudimi a v Pardubicích, jejich vývoj v daném období a jak byly ovlivněny nástupem komunistické strany k moci.

Žurnalistika se po 2. světové válce změnila. Po skončení války začaly vycházet noviny, které nemohly legálně existovat za doby okupace a zakázány byly noviny sloužící nacistické ideologii. Poválečné listy musely získat u příslušných úřadů nová povolení k vydávání. Komunistická strana si během tohoto období postupně vytvářela pozice pro kontrolu veřejné komunikace a připravovala se k plnému ovládnutí československých médií. V letech 1945–1948 se pomalu upevňoval základní model totalitního způsobu řízení a regulace médií, který omezil jejich nezávislost a otevřenost.<sup>1</sup>

Ve své práci se věnuji stranickému tisku tohoto období. V Pardubicích vycházely noviny od tří stran Národní fronty<sup>2</sup>. Týdeník Budujeme vydávala Československá sociální demokracie. Noviny Bratrství byly od Československé strany národně socialistické. Posledním z pardubických politických listů byla Rudá (později Východočeská) zář, kterou vydávala Komunistická strana Československa. V krátkém období poválečné doby v Chrudimi vycházel list Dnes a zítra podporovaný národním výborem.

Zvolená města zkoumaných periodik leží ve Východočeském kraji. V současné době územně spadají do samosprávného celku Pardubického kraje. Pardubice jsou krajským městem a město Chrudim je po Pardubicích zdejším druhým nejlidnatějším městem. Chrudim má na starosti vlastní okres a od Pardubic je vzdálena přibližně 10 kilometrů. Je tedy nejbližším okresním městem v blízkosti krajského města Pardubice.

Po 2. světové válce byla Chrudim také správně zařazena pod Pardubice. Kořeny žurnalistické tradice obou měst můžeme hledat již v 19. století. Na předválečnou tradici navazuje např. pardubický list Bratrství<sup>3</sup>. Další pokračují v duchu stranického tisku s novými názvy, např. Budujeme a Rudá zář. V Chrudimi po válce začal vycházet pouze jeden list, který po půl roce zanikl. Po celé období třetí republiky zde tradice chrudimských novin znovu obnovena nebyla.

---

<sup>1</sup> Dějiny českého novinářství, 2002, s. 15–16.

<sup>2</sup> V okresech Pardubice a Chrudim nevycházel žádný stranický list od Československé strany lidové.

<sup>3</sup> V roce 1945 se jedná o 23. ročník týdeníku Bratrství.

Myslím si, že je dobré se věnovat i tomuto krátkému období žurnalistické historie na Chrudimsku a uzavřít tak jednu kapitolu zdejšího vývoje.

Práce je rozdělena do dvou základních částí. V první teoretické části je pozornost zaměřena na popis společensko-politického kontextu doby. Při popisu historie Československa a celkového poválečného stavu Evropy jsem vycházela například z děl historika Karla Kaplana. Dále se věnuji historii Chrudimě a Pardubic po válce, ale okrajově se dotýkám i předcházejících událostí. Období okupace Československa a odboji na Chrudimsku se věnoval např. Josef Němeček<sup>4</sup>. U tématu historie měst jsem vycházela ze souborných publikací o městě např. od Pavla Kobetiče, Tomáše Pavlíka a Ivo Šulce<sup>5</sup> pro Chrudim. Pro Pardubice jsem zvolila práce např. od Dagmar Broncové<sup>6</sup> a Miroslava Klimpla<sup>7</sup>.

V další kapitole se zabývám historií periodik v Pardubicích a Chrudimi. Ve zkoumání chrudimských periodik navazuji na práci Ivo Šulce<sup>8</sup>, který se zabýval problematikou chrudimského politického tisku ve 2. pol. 19. století. Na něj dále navazuje Markéta Janečková, která ve své magisterské diplomové práci zkoumala chrudimský regionální tisk ovlivněný propagandou v protektorátu Čechy a Morava.

Tématu regionálních periodik Pardubického kraje po 2. světové válce se dosud nikdo nevěnoval. Celkově je pozornost při zkoumání tisku zaměřena spíše na období okupace nebo roky 1948–1989 a tisk třetí republiky zatím není dostatečně zpracován.

Pro pardubický tisk jsem použila knihu Bibliografie kraje Pardubického od archiváře Zdeňka Bičíka<sup>9</sup>. Zvláště důležitá byla část knihy o zaniklých časopisech v Pardubickém kraji, kterou sestavil Vlastimil Vokolek. Pro popis celkového stavu československých periodik po válce jsem použila publikace od Petra Bednaříka, Jana Jiráka, Barbary Köpplové, Pavla Večeři, Jakuba Končelíka a Petra Orsága<sup>10</sup>.

Hlavní pramennou základnu práce tvoří originální výtisky novin uložené v několika institucích. Část pochází z archivu Regionálního muzea v Chrudimi. Ve Státním okresním archivu v Chrudimi není příliš mnoho materiálu, který by se vztahoval ke zkoumanému období. Část sledovaných pardubických periodik je uložena ve Státním okresním archivu v Pardubicích a ve Východočeském muzeu v Pardubicích. Uložené materiály k pardubickému periodiku Bratrství po 2. světové válce jsou nejvíc torzovité. Část se nachází

---

<sup>4</sup> Němeček, 2007.

<sup>5</sup> Kobetič – Pavlík – Šulc, 2005.

<sup>6</sup> Broncová, 1999.

<sup>7</sup> Klimpl, 2003.

<sup>8</sup> Šulc, 1996.

<sup>9</sup> Bičík, 1959.

<sup>10</sup> Bednařík – Jiráka – Köpplová, 2011; Končelík – Večeřa – Orság, 2010.



pouze ve Státním okresním archivu v Chrudimi a paradoxně v pardubických institucích není k dispozici vůbec. Pro doplnění pramenů k tomuto periodiku jsem tedy zamířila do Národní knihovny v Praze. Ve zkoumaném vzorku jsou všechna čísla vybraných periodik.

Do práce jsem zařadila také obrazové přílohy, ve kterých jsou názorné ukázky podoby periodik, jejich záhlaví a barevného zpracování novin. Do tabulek v příloze jsem shrnula základní informace o zkoumaném tisku pro větší přehlednost.

## 2. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části se věnuji nejprve přiblížení politicko-historického kontextu období třetí republiky. Zaměřuji se na poválečný stav celého Československa, politický vývoj a směřování země. Poté se věnuji událostem ve městech Chrudim a Pardubice od května 1945 až po nástup komunistů roku 1948. Další podkapitola už směřuje k otázce periodického tisku a jeho organizaci v daném období. Popíši podobu regionálních periodik a na závěr se zaměřím přímo na vývoj chrudimských a pardubických periodik. V závěru teoretické části je seznámení s použitou metodologií práce.

### 2.1 Společensko-politický kontext – poválečné uspořádání Československa

Druhá světová válka zásadně změnila politické poměry v Evropě. Do střední Evropy vstupují dvě nové velmoci - Sovětský svaz (dále jen SSSR) a Spojené státy americké (dále jen USA). K rozdělení oblastí vlivu dochází ještě před koncem války, kdy vznikají dohody o osvobození okupovaných území.<sup>11</sup>

Československo se dostává na pomezí dvou mocenských bloků. Po počátečním nadšení z konce války a prvotním chaosu se zde jasně rýsuje příklon k SSSR jako osvoboditeli. Počátky spolupráce Československa se SSSR můžeme hledat již v roce 1943, kdy prezident Beneš podepsal 12. prosince v Moskvě smlouvu o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi republikou a SSSR.<sup>12</sup>

Země se dostává do vlivu sovětské sféry, který zvláště sílí po odmítnutí Marshallova plánu v roce 1947. Nekomunistické strany sice udržovaly vztahy také se západními státy, aby vyvážily orientaci země na SSSR, přesto na zvýšený komunistický příklon k východu dostatečně nereagovaly.<sup>13</sup>

První tři roky poválečné existence Československa jsou spojovány s proměnou moci. Období vývoje republiky mezi lety 1945–1948 je historiky označováno jako tzv. třetí republika. Již nenavazuje na kontinuitu demokratického režimu první republiky a postupně směřuje k totalitě. Na toto poválečné období je podle historika Drápaly možné pohlížet také

---

<sup>11</sup> Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 215–216.

<sup>12</sup> Balík, 2002, dostupné na WWW < <http://www.rexter.cz/tri-roky-svobody-pretotalitni-rezim-v-ceskoslovensku-v-letech-1945-1948/2002/11/01/#more-353>>.

<sup>13</sup> Kaplan, 2004, s. 394–395.

jako na období jakéhosi intermezza, které odděluje dvě významná období vývoje tehdejšího Československa.<sup>14</sup>

Společnost byla rusofilsky naladěná, reagovala na celoevropský trend socializace a vládla zde velká nenávisť ke všemu německému. Postupně se v tisku přestává o první republice mluvit a počáteční pokusy hlásit se k jejímu odkazu mizí. V komunistické historiografii je toto období charakterizováno jako přerod národní a demokratické revoluce v revoluci socialistickou.<sup>15</sup> Od června 1945 ztrácí Československo Podkarpatskou Rus ve prospěch SSSR, přestože bylo garantováno, že republika bude mít po obnově předmnichovskou podobu. Celková rozloha země po ztrátě části území byla 127 905 km<sup>2</sup>.

Zákony<sup>16</sup> v prvních měsících vydával sám prezident, protože do října ještě neexistoval parlament. Vláda jmenovaná prezidentem Edvardem Benešem přijala 5. dubna 1945 Košický vládní program, který upravoval poměry v republice. Obsahoval celkem 16 bodů. Mimo jiné v něm byl zákaz činnosti fašistických organizací a politických stran, které kolaborovaly s fašismem. Vyhlašoval celkovou politickou, společenskou a morální očistu. V otázce mezinárodních vztahů deklaroval spolupráci se SSSR.<sup>17</sup>

Další kapitolu, se kterou bylo třeba se po válce vyrovnat, představovala otázka Němců v republice. Během prvního měsíce proběhl divoký odsun Němců do Německa a Rakouska. Hromadné násilné vyhánění ovlivněné principem kolektivní viny bylo kritizováno zahraničními agenturami a západní státy s průběhem nesouhlasily. Teprve Postupimská konference stanovila pravidla pro řízený odsun.

V republice vznikla nová koalice – Národní fronta Čechů a Slováků (dále jen NF). V českých zemích působily čtyři politické strany: Československá sociální demokracie (ČSSD), Československá strana lidová (ČSL), Československá strana národně socialistická (ČSNS) a Komunistická strana Československa (KSČ). Na Slovensku byla Demokratická strana (DS), Komunistická strana Slovenska (KSS), Strana práce (SP) a Strana slobody (SS).

Významným bodem v dějinách země byly první parlamentní volby v květnu 1946. Celostátně zvítězila KSČ a otevřela si tak cestu k moci. *„Drtivá většina historiků – o komunistech nemluvě – konstatuje, že volby byly svobodné, demokratické a nevybočily z poválečných praktik západního světa.“*<sup>18</sup>

---

<sup>14</sup> Drápala, 2000, s. 17.

<sup>15</sup> Veber, 2008, s. 29–31.

<sup>16</sup> Znamé jako Benešovy dekrety.

<sup>17</sup> Bednařík – Jiráková – Köpplová, 2011, s. 219.

<sup>18</sup> Veber, 2008, s. 46.

Možnost svobodně se rozhodnout podle svého přesvědčení měli voliči tak na 40 %. Volební právo bylo odepřeno Němcům a Maďarům, což ve výsledku znamenalo velký úbytek voličů. Dále platil tzv. malý retribuční dekret. Podle něj stačilo jen vznést obvinění a dotyčný byl zbaven volebního práva. Počet takto vyřazeným voličů se mohl podle odhadů vyšplhat až na několik desítek tisíc. Za takovýchto okolností proběhly tedy poslední „řádné“ volby před rokem 1948.<sup>19</sup>

Mocenské napětí vrcholí rokem 1948. Na protest proti jednání komunistů podávají nekomunističtí ministři demisi s předpokladem, že ji prezident nepřijme. Pod velkým nátlakem ze strany komunistů prezident demisi nakonec 20. února přijal. Politický převrat proběhl během šesti klíčových únorových dní od 20. do 25. února.<sup>20</sup> Poté je sestavena nová vláda v čele s Klementem Gottwaldem. KSCĚ tak přebírá veškerou moc a v Československu se začíná budovat totalitní systém s kontrolou SSSR.

Historik Veber hodnotí výsledek komunistického puče a jeho dopad na celou zemi takto: *„Na komunistické vítězství spjaté s ruskou nadvládou na dlouhých 41 let nejvíce doplatili českoslovenští občané ztrátou demokracie, svobody a následně i ohrožením svého sociálního postavení, také mravním ponižením a postupnou ztrátou morálky i charakteru, což bylo předurčeno donucením k životu ve lži se všemi jeho negativními následky.“*<sup>21</sup>

## 2.2 Chrudim za okupace a po válce

Město Chrudim se dostalo do okupační správy a od roku 1942 stál v čele města německý komisař.<sup>22</sup> Za okupace v Chrudimi působila místní organizace Národního souručenství, která měla na starosti veřejné aktivity ve válečném období. Veřejné instituce se musely účastnit oficiálních oslav a produkcí, např. oslavy Hitlerových narozenin či vítězství německých armád.<sup>23</sup>

Někteří obyvatelé se navzdory hrozícímu nebezpečí přidávali na stranu odboje. Podle Německa bylo během nacistické okupace zatčeno na Chrudimsku 609 osob.<sup>24</sup> Významně život na Chrudimsku zasáhlo vypálení obce Ležáků Němci dne 24. června 1942. Za přechovávání vysílačky od parašutistické skupiny Silver A byla vesnice srovnána se zemí.

---

<sup>19</sup> Veber, 2008, s. 46.

<sup>20</sup> Tamtéž, s. 238.

<sup>21</sup> Tamtéž, s. 367.

<sup>22</sup> Hájek, 2008, s. 25.

<sup>23</sup> Kobetič – Pavlík – Šulc, 2005, s. 125.

<sup>24</sup> Němeček, 2007, s. 67.

Většina dospělých byla zastřelena. Děti byly převezeny buď do dětského tábora, nebo dány na převýchovu. Podle ČTK: „obyvatelstvo přechovávalo české parašutistické agenty, kteří měli vedoucí účast na přípravách atentátu na SS – Obergruppenführera Reinharda Heydricha...“<sup>25</sup>

K tématu Ležáků se zkoumaná regionální periodika často vracejí, zvláště v prvním poválečném roce. V následujících letech noviny vždy zmiňují výročí Ležáků.

S blížícím se koncem války na Chrudimsku rostl odboj a nacisté posílili obranu proti partyzánům v podobě zvláštního velitelství.<sup>26</sup>

V posledních dnech války se důležitou osobou spolu s dalšími stal MUDr. Václav Pešek. Přidal se k odboji v roce 1944 a podílel se na vzniku budoucího programu okresního národního výboru (dále jen ONV). Po osvobození se stal Pešek předsedou. V prvních týdnech ručil za město a za bezpečný průběh odchodu německých vojáků. Svůj úřad zastával do 30. 9. 1945 a skončil na vlastní žádost. Po roce 1948 byl pronásledován režimem.<sup>27</sup> Příprav nového programu ONV se účastnil i profesor Miroslav Hanuš<sup>28</sup>, pozdější odpovědný redaktor listu Národního výboru v Chrudimi s názvem Dnes a zítra. V čísle 5. píše Hanuš v úvodním článku právě o mužích z ONV: „*Neznali jsme Vás. Byli jste však připraveni, ve skrytu jste rostli k úloze krutých hodin a pokorně a statečně jste přijali a nesli odpovědnost, která Vám byla uložena...*“<sup>29</sup>

Mimo jiné se Hanušovi podařilo v listu zachytit i samotný příchod Rudé armády do Chrudimi. Krátké telegrafické zprávy o přivítání Rusů ve městě můžeme nalézt v čísle 1.: „*Množství hlasů, telefon, rádio. Pod oknem prchající trosky německé armády... 17.35 sirény: Letecké nebezpečí. 17.40: Spojka hlásí, že Rusové jsou v Nových Hradech u Vys. Mýta... Telefon 18.25.: Zpráva místního poštovního úřadu, že sovětské špičky jsou na cestě ke Chrudimi. Na náměstí: Němci prchají šíleně. Ženou koně tryskem ve třech proudech vozidel... Pohled z okna, 18.32: Dvě nákladní auta sovětských vojáků vjíždějí do horní části náměstí... jsou pozdraveni bouřlivým, osvobozujícím výkřikem nás čekajících...*“<sup>30</sup>

---

<sup>25</sup> Kobetič, 2001, s. 86.

<sup>26</sup> Hájek, 2008, s. 25.

<sup>27</sup> Němeček, 2007, s. 185–191.

<sup>28</sup> Miroslav Hanuš (1907–1995) - spisovatel a středoškolský pedagog, profesor gymnázia v Chrudimi. Mezi jeho známá díla patří např. Na trati je mlha, Pavel a Gertruda, Bílá cesta mužů a další. (Kobetič, 2002, 63).

<sup>29</sup> Archiv Regionálního muzea v Chrudimi – Dnes a zítra č. 5, 5. července 1945, s. 1.

<sup>30</sup> Archiv Regionálního muzea v Chrudimi – Dnes a zítra č. 1, 16. května 1945, s. 2.

Po skončení války se začala řešit otázka odsunu Němců. V Chrudimi vznikl internační tábor na hřišti DTJ<sup>31</sup>, který fungoval do srpna roku 1946. Zde byli internováni Němci z řad vojáků, civilistů i místních obyvatel. Z tábora pak byli transportováni do Pardubic.<sup>32</sup>

Moc ve městě po okupantech převzal výše zmíněný revoluční Národní výbor (dále NV). Na začátku června se NV rozdělilo na dvě části: okresní národní výbor (ONV) a místní národní výbor (MNV). Město nebylo během války nijak výrazně poničeno, takže se mohlo začít věnovat problémům s nedostatkem pracovních sil a znovuoobnovováním průmyslu.<sup>33</sup>

Ve volbách v roce 1946 zvítězili komunisté, na druhém místě se umístili národní socialisté, třetí sociální demokraté a čtvrtá byla strana lidová. Do roku 1947 mezi stranami rostlo napětí a neshody hlavně okolo otázek národních správ, znárodňování a stíhání kolaborantů.

Únorové dny roku 1948 jsou v Chrudimi spjaty hlavně se závodní radou a Lidovými milicemi podniku Transporta, který vznikl z původní továrny Františka Wiesnera. Po začátku generální stávky se vydali členové Lidových milic Transporty do podniků s největším počtem odpůrců komunismu (MNV, ONV, spořitelny, banky na náměstí, budovy okresního soudu a do hotelu Centrál), aby zde zabránili akcím proti stávce. Akční výbor Národní fronty vznikl bezprostředně den po stávce – 25. února.<sup>34</sup> Brzy začalo docházet k personálním čistkám a to nejen na úrovni veřejné správy. Komunistické straně rychle přibývali noví členové. Za únor se přihlásilo do KSČ z Chrudimska okolo 600 nových členů.<sup>35</sup> S rokem 1948 se v každodenním životě definitivně zakořenila politická propaganda a umlčování vzpomínek na dobu první republiky.

---

<sup>31</sup> Dětská tělovýchovná jednota. (Krátkou zprávu o umístění tábora pro německé pracovní síly nalezneme v listu Dnes a zítra na straně 4 v dvojčísle 13 – 14 ze 4. října 1945.)

<sup>32</sup> Kobetič – Pavlík – Šulc, 2005, s. 105.

<sup>33</sup> Hájek, 2008, s. 26.

<sup>34</sup> Kobetič – Pavlík – Šulc, 2005, s. 125–126.

<sup>35</sup> Kobetič, 2001, s. 98.

## 2.3 Pardubice za okupace a po válce

Od poloviny 19. století Pardubice dosahují značného rozmachu. Zvláště po vybudování železniční trati z Prahy do Olomouce se stávají významným dopravním uzlem. První vlak v historii pardubické železnice projel nádražím 20. srpna 1845. Pravidelná osobní doprava potom začala o 12 dní později.<sup>36</sup> O 100 let později roku 1945 se k začátkům pardubické železnice vrací i místní periodika a zahájení železniční dopravy je hojně oslavováno.<sup>37</sup>

Během 2. světové války měla velký vliv na odboj proti okupantům přítomnost výsadkové skupiny Silver A, která se v Pardubicích a okolí ukrývala. Členové skupiny, českoslovenští vojáci z Anglie, měli za úkol provést atentát na Reinharda Heydricha. Po smrti Heydricha začalo pátrání po pachatelích a byl vyhlášen civilní výjimečný stav, který platil na území celého protektorátu. Součástí výnosu bylo oznámení, že všichni, kteří budou nějakým způsobem pomáhat atentátníkům, budou zastřeleni i s celou svou rodinou.<sup>38</sup>

Za pomoc atentátníkům byla vyhlazena obec Lidice 10. června 1942 a o čtrnáct dní později obec Ležáky. Na Zámečku na okraji města Pardubice mezi 3. červnem a 9. červencem bylo nacisty popraveno několik desítek obyvatel z Pardubic a okolí, mezi nimi i obyvatelé z Ležáků. Během roku 1944 Pardubice čelily třem náletům od anglo-amerického letectva, které mířily především na pardubickou rafinerii a letiště. Zničeno bylo kolem tisíce civilních domů a přes dvě stě padesát lidí zahynulo.<sup>39</sup> Za celou dobu zdejší působnosti gestapa bylo zatčeno více než 55 tisíc osob.<sup>40</sup>

V prvním čísle týdeníku *Budujeme* jsou popisovány poslední dny války takto: „*V sobotu dne 5. května 1945 kolem 11. hodiny začali občané města Pardubic odstraňovati německé nadpisy a vyvěšovati československé vlajky a zdobiti se kokardami v národních barvách... V úterý 8. května se sešla v 7 hodin ráno v Masarykově lize proti tuberkulose první plenární schůze...*“ Článek dále popisuje jednání o převzetí městské a okresní správy a o kapitulaci německé posádky. Členové NV čekali na příchod německého okresního hejtmana. Převzetí moci nad městem nebylo jednoduché, jak popisuje týdeník: „*Když se*

---

<sup>36</sup> Klimpl, 2003, s. 81.

<sup>37</sup> Zmínky o oslavách najdeme např. v týdeníku *Budujeme* č. 11 z 23. srpna 1945. Tématu se věnuje článek *Slavnostní vlak v Pardubicích* na s. 1.

<sup>38</sup> Janečková, 2010, s. 14.

<sup>39</sup> Dostupné na WWW < <http://www.pardubice.eu/o-pardubicich/informace-o-meste/historie/pardubice-ve-20-stoleti/>>.

<sup>40</sup> Broncová, 1999, s. 15.

*německý okr. hejtman konečně dostavil a vyslechl zástupce okresního Národního výboru, odmítl úřad předati a vztekle prohlásil, že celý okresní Národní výbor vyhladí.*“<sup>41</sup>

Německý velitel Pardubic plukovník Schenk nakonec dal 8. 5. 1945 povolení, aby německý starosta Pardubic Julius mohl předat moc nad městem Revolučnímu národnímu výboru. Ustavující schůze Revolučního národního výboru se konala téhož dne ještě spolu se schůzí ONV. Tento den se také poprvé ozval i svobodný městský rozhlas.<sup>42</sup>

Těsně po osvobození republiky se v Pardubicích 16. května zastavil zvláštní vlak prezidenta E. Beneše, který se vracel domů. Na nádraží přednesl krátký projev.<sup>43</sup>

Po válce měly události v pardubickém zastupitelstvu podobný průběh jako v Chrudimi a v květnových volbách zvítězila KSČ. Po konferenci KSČ v únoru 1948 zde vznikl Akční výbor Národní fronty a Lidové milice. Později tohoto roku byly uzavřeny sekretariáty ostatních nekomunistických stran.<sup>44</sup> Od ledna roku 1949 byly Pardubice krajským městem<sup>45</sup>.

## **2.4 Organizace tisku v letech 1945–1948**

Před rokem 1938 vycházelo v Československu kolem 2500 periodik. Za protektorátu v roce 1940 zde vycházelo 1733 českých a německých časopisů. Před koncem války až do jejího konce v květnu 1945 si čtenáři mohli vybírat již jen z 500 politických a odborných časopisů.<sup>46</sup>

Po válce se podoba českého tisku mění. Tisk, kinematografii a také Československou tiskovou kancelář (dále ČTK) čekala očista od kolaborujících novinářů. Dochází také k obnově titulů, jejichž vydávání bylo v minulosti zastaveno. Bylo třeba celkově média restrukturalizovat a oprostít se tak od minulosti. Během tohoto období začalo budování institucionální kontroly a řízení médií.<sup>47</sup>

Podle Bednaříka se mění i celková idea pojetí médií. Noviny a časopisy mají být národním majetkem a v žádném případě se nemají stát předmětem výdělku jedince nebo

---

<sup>41</sup> Východočeské muzeum v Pardubicích – týdeník Budujeme od Národního výboru v Pardubicích, č. 1, 12. května 1945, s. 1.

<sup>42</sup> Klimpl, 2003 s. 39.

<sup>43</sup> Tamtéž, s. 42.

<sup>44</sup> Broncová, 1999, s. 16.

<sup>45</sup> Krajským městem byly Pardubice do roku 1960, potom byl Pardubický kraj začleněn do Východočeského kraje (Tamtéž, s. 16).

<sup>46</sup> Zieris, 1947, s. 14.

<sup>47</sup> Bednařík – Jirák – Köpplová, 2011, s. 223.



skupiny vlastníků. Tisk už nemá být vnímán jako živnostenské podnikání. Tuto novou koncepci zastávala skupina novinářů kolem Františka Bauera<sup>48</sup> již za okupace.<sup>49</sup>

Tisk první republiky byl odsuzován. Liberální systém podle kritiků dovolil zneužívat tisk pro své soukromé zájmy. Negativně bylo hodnoceno také prvorepublikové rozšíření bulvárního tisku<sup>50</sup>. Navíc byli novináři odsuzováni za to, že se za okupace zpronevěřili zájmům národa a kolaborovali s nacisty.<sup>51</sup>

Strany Národní fronty považovaly za nutné, aby byl zakázán nezávislý tisk, protože naplňoval osobní zájmy a ovlivňoval i vývoj událostí v republice před válkou. Tento názor ostatně zastával i prezident Beneš: „*Žurnalismus je po mém soudu služba veřejná. Bezuzdná volnost ve vydávání novin se nesmí více opakovat.*“ Košický vládní program zaručoval médiím svobodu slova a jejich úkolem bylo naplňovat zájmy státu. Správou médií bylo pověřeno ministerstvo informací (dále MI) a do jeho čela byl postaven komunist Václav Kopecký. Součástí ministerstva byl také tiskový odbor, který vedl František Bauer. Další funkce získali známé osobnosti jako František Halas (publikační odbor), Ivan Olbracht (rozhlasový odbor) nebo Vítězslav Nezval (filmový odbor).<sup>52</sup>

„Ministerstvo informací vydalo již 18. května vyhlášku, na jejímž základě bylo zastaveno vydávání veškerých periodik s výjimkou deníků stran Národní fronty. Povolení k vydávání mohly od ministerstva dostat tedy kromě stran Národní fronty, státních úřadů a veřejnoprávních institucí jenom korporace celonárodního významu - masové a zájmové organizace, které prokázaly na vydávání veřejný zájem.“<sup>53</sup>

Od května 1945 tedy začala přeregistrace veškerých titulů. Zaniká tisk nepovolených stran, bulvární tisk, německý tisk a další tituly. V počátečním chaosu ale přesto začal vycházet nepovolený politický tisk mimo Prahu.<sup>54</sup> Lidé chtěli pokračovat ve vydávání tisku zastaveného před válkou i za okupace. Po celé republice nefungovalo poštovní ani telegrafní spojení a situaci se podařilo vyřešit až po několika týdnech. Výhodným nástrojem pro regulaci tisku se stalo rozdělování papíru. Obhospodařováním papíru byl pověřen Tiskový odbor ministerstva informací. V republice byl velký nedostatek papíru a dodávky z nové výroby byly očekávány až koncem července 1945. Náklady denních listů byly po skončení války stanoveny po vzájemné dohodě vydavatelstev. Díky nehlášeným zásobám byly náklady

---

<sup>48</sup> Bývalý předseda Národního svazu novinářů.

<sup>49</sup> Bednařík, 2004, s. 132.

<sup>50</sup> V minulosti byl označován jako červený tisk.

<sup>51</sup> Zieris, 1947, s. 14–15.

<sup>52</sup> Bednařík, 2004, s. 132–133

<sup>53</sup> Bednařík, 2004, s. 134.

<sup>54</sup> Zieris, 1947, s. 18

často překračovány. Počet listů byl v roce 1945 omezen na čtyři<sup>55</sup> strany pro každé číslo, přestože redakce stále požadovaly větší rozsah. Republika měla ve vlastnictví dvě největší papírny v Čechách. Výroba byla závislá na těžbě uhlí a dalších pomocných látek. Vzhledem k omezené dopravě a nedostatku uhlí výroba vázla a dovoz papíru ze Slovenska byl kvůli dopravě zpočátku také znemožněn.<sup>56</sup>

Situace s papírem se dlouho nelepšila. Vláda byla dokonce nucena pozastavit vydávání veškerého tisku na dobu jednoho měsíce kromě deníků, úředních věstníků a velkých stranických týdeníků. Ministr informací vydal 26. října 1945 vyhlášku o přechodném omezení ve vydávání periodických tiskopisů, která stanovila, že od 1. prosince budou moci vycházet jen periodika schválená ministerstvem na základě nově podané žádosti.

Podle vyhlášky mohlo ministerstvo také stanovovat náklad, rozměr, rozsah i periodicitu každého listu. Tisk byl tedy regulován a ministerstvo mělo v rukou moc rozhodovat, které listy budou nyní vycházet a které ne. Do 1. října 1946 tiskový odbor ministerstva dostal 1760 návrhů na vydávání časopisů. Z toho jich bylo povoleno jen 765. Vysoká regulace periodik umožnila zmenšovat potíže s nedostatkem papíru. Denní tisk tak mohl v roce 1946 rozšířit každé vydání na šest stran a od 1. října 1946 dokonce na osm stran.<sup>57</sup>

Významný je zákon č. 101/1947 Sb. o postavení redaktorů a Svazech novinářů, který definoval novináře, ustavil celostátní Ústřední svaz československých novinářů a jeho národní členy – Svaz českých novinářů a také Svaz slovenských novinářů. Také vymezil, že členství v příslušném svazu je podmínkou pro vykonávání práce novináře.

Situace na Slovensku byla odlišná vzhledem k jiným volebním výsledkům z roku 1946. Slovenskou obdobou MI bylo Povereníctvo informácií (dále PI) vedené členem DS Samuelem Bellušem. PI ovlivňovalo periodický tisk mnohem méně než jak se dělo v Čechách a staralo se hlavně o administrativní stránku registrace tisku.<sup>58</sup> Tisk zde mohli vydávat stále soukromí vydavatelé. Na Slovensku měl tedy tisk až do února 1948 poměrně liberální podmínky.<sup>59</sup>

---

<sup>55</sup> Při porovnání počtu stran zkoumaných pardubických regionálních periodik bylo zjištěno, že rozsah v tomto roce není omezen jen na čtyři strany, jak tvrdí Zieris. Vyskytují se i případy, kdy je počet vyšší. Např. list Budujeme měl v roce 1945 celkem 12 čísel se šesti stranami z celkového počtu 25 čísel. Stejně tak noviny Rudá zář a Bratrství nedodržovaly stanovený rozsah. Největší rozsah měla Rudá zář v číslech 21 a 22 s deseti stranami.

<sup>56</sup> Zieris, 1948, s. 18–19.

<sup>57</sup> Bednařík, 2004, s. 132–144, 137.

<sup>58</sup> Končelík – Večeřa – Orság, 2010, s. 123.

<sup>59</sup> Bednařík, 2004, s. 132–144.

S blížícím se rokem 1948 se KSČ díky obratné personální politice podařilo vybudovat vliv ve většině médií. Cenzura postupně nabývala konkrétních tvarů a po únoru 1948 už se přestala skrývat.

Po vítězném únoru byla nastolena nová mediální struktura totalitárního charakteru. Základním rysem byla centralizace všech médií. Texty určené veřejnosti byly kontrolovány a média měla za úkol podporovat mobilizační a ideologickou funkci. Zodpovídala se jen vedoucí politické síle. Dalším úkolem médií bylo napomáhat budování socialismu. Po únoru roku 1948 přestalo vycházet přibližně 570 listů, byly zavedeny kontroly obsahu a personálního obsazení v redakcích.<sup>60</sup>

## 2.5 Cenzura

Forma preventivní cenzury<sup>61</sup> byla zavedena v Československu již před 2. světovou válkou a dohlíželo na ni ministerstvo vnitra. Po osvobození republiky se poválečná vláda vrátila k platným zákonům a nařízením z roku 1938. Preventivní cenzura nebyla znovu obnovena. V roce 1945 tedy žádná cenzura nebyla.

Ohledně konkurenčního tisku ale brzy začaly vznikat spory mezi politickými stranami. Jeden ze sporů se týkal časopisu *Obzory*, který byl listem lidové strany. Ministr informací obvinil list, že píše ve „fašistickém a reakčním duchu“ a list dokonce zakázal.<sup>62</sup>

Celý případ se řešil na předsednictvu vlády a Kopecký stále trval na svém, že *Obzory* nepovolí. Náměstek předsedy vlády Jaroslav Stránský (ČSNS) přišel s návrhem, aby byla uplatňována předběžná cenzura, nad kterou by měla dohled komise ze zástupců všech politických stran. Návrh byl zamítnut a předseda KSČ Klement Gottwald ho odsoudil jako potlačování svobody slova a návrat k nedemokratickým metodám. Ministr informací nakonec list *Obzory* znovu povolil.

Ministr Kopecký tvrdil, že zde ještě nikdy nepanovala taková svoboda tisku jako nyní za lidové demokracie. Podle něj MI jen dodávalo tisku informace, o čem má či nemá psát, aby bylo vše v souladu se zájmy státu.<sup>63</sup>

Nekomunistické strany se začaly obávat, aby Kopecký nezačal podle vlastního názoru zakazovat a perzekvovat jejich tisk. Zvláště lidová strana měla obavy, a tak předseda ČSL Jan

---

<sup>60</sup> Dějiny českého novinářství, 2002, s. 16.

<sup>61</sup> Předběžná cenzura byla uplatňována ještě před vytištěním novin a zabraňovala tak zveřejnění informace. (Reifová, 2004, str. 26.)

<sup>62</sup> Kaplan – Tomášek, 1994, s. 8–9.

<sup>63</sup> Bednařík, 2004, s. 143–144.

Šrámek podpořil návrh ministra vnitra Václava Noska, který v srpnu 1946 navrhl zavést dodatečnou cenzuru. Odbor ministerstva vnitra s návrhem ale nesouhlasil.<sup>64</sup>

Ministerstvo vnitra v roce 1947 sdělilo, že nesouhlasí s předválečnou cenzurou, ale na druhou stranu souhlasí s nutností dohledu nad tiskem. Kontrolou byly pověřeny tiskové úřady a tisková komise MI. Přestupky byly hlášeny a státní bezpečnost potom měla podat trestní oznámení na redaktory. Činnost kontrolního odboru byla zahájena 22. prosince 1947.

Mezitím státní tajemník na ministerstvu zahraničních věcí Vladimír Clementis (člen KSČ na Slovensku) podal zprávu vládě o stížnosti na styl psaní československých periodik o státech Jugoslávie, Bulharska a Rumunska. Clementis tedy požadoval nějaké legislativní opatření, které by takovému psaní zabránilo.

Klement Gottwald vyzval ministra spravedlnosti Prokopa Drtinu, aby přezkoumal možnost trestně stíhat každého, kdo napíše něco, co je proti spojeneckým smlouvám. Legislativní návrh od Clementise byl schválen a schválen byl také návrh Drtiny na prozkoumání právního podkladu trestního stíhání. Národní fronta doporučila vypracovat nový tiskový zákon. Následně došlo k vyhocení sporů v Národní frontě. Ministr Drtina protestoval, že jsou konfiskovány jen listy nekomunistických stran a požadoval vypracování zákonné normy o cenzuře. Na zákonu o cenzuře tisku se začalo pracovat. Po převzetí moci komunisty v roce 1948 už byla však chystaná cenzurní opatření k ničemu.<sup>65</sup>

Po vítězném únoru se začala cenzura uplatňovat nepřetržitě. Podle Kaplana a Tomáška byla „cenzura součástí „stranického řízení“ hromadných sdělovacích prostředků, kultury i osvěty a patřila k nejvýznamnějším nástrojům uplatňování mocenského monopolu vůbec, v oblasti kulturní a ideologické zvláště“. V letech 1948–1953 to byla cenzura stranická a poté cenzura státně-stranická.<sup>66</sup>

Řízení a kontrolu tisku měl na starosti Ústřední výbor (dále jen ÚV) KSČ. Brzy po únoru roku 1948 byla zakázána či jinak ukončena většina periodik nekomunistických stran. Jejich krajské časopisy byly zastaveny.<sup>67</sup> Příkladem takto ukončených novin jsou i pardubické regionální noviny Bratrství a Budujeme.

---

<sup>64</sup> Tamtéž, s. 144.

<sup>65</sup> Kaplan – Tomášek, 1994, s. 11–12.

<sup>66</sup> Tamtéž, s. 12.

<sup>67</sup> Tamtéž, s. 12–13.

## 2.6 Charakteristika regionálního tisku

V textu se věnuji regionálnímu tisku. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zařadit do své práce také vysvětlení pojmu – regionální tisk. Slovo regionální pochází z latinského slova regio, jehož význam je možné přiřadit ke slovům směr, kraj nebo území.

Podle Osvaldové a Halady se regionální periodika váží k určitému místu, které je pro ně zdrojem informací a jehož publikum chtějí informovat o místních událostech. Regionální tisk tedy přináší sdělení o událostech, které v daném místě probíhají či jsou významné pro místní obyvatele. Regionální redakce pracují hlavně v místě a jejich hlavním zájmem je lokální zpravodajství a publicistika.<sup>68</sup>

Dále je možné rozlišovat regionální tisk ještě podle vázanosti na konkrétní oblasti a z pojmu regionální vymezit ještě pojem lokální. U některých autorů můžeme nalézt, že pojmy užívají jako synonyma nebo je používají jako dvě odlišné kategorie.

Bartošek např. dělí masmédiá z hlediska dosahu na světová (nadmárodní), celoplošná (celostátní, federální), regionální a místní (lokální). Také poukazuje na to, že celoplošný tisk může připojovat do vydání regionální přílohy a regionálně zaměřený tisk může vydávat také místní přílohy, mutace či rubriky.<sup>69</sup>

Tušer dělí periodika podle působení na celoplošné, regionální a lokální. Tisk regionální se zaměřuje na kraj či oblast a pro lokální tisk je prioritou obec nebo město. Do dalšího dělení potom Tušer zahrnuje nadregionální, regionální a subregionální tisk. Nadregionální tisk přesahuje kraj či působí na širší území více krajů. Dalším dílčím pojmem je tisk subregionální, který se může zaměřovat na jednu i více obcí a jejich okolí. Skupina subregionální se podle Tušera více typologicky ztotožňuje s lokálním tiskem, protože také působí jak v obcích, tak v jejich blízkém okolí.<sup>70</sup>

Podle Tušerova rozdělení tedy můžeme zkoumaná pardubická periodika označit jako regionální tisk, který se zaměřuje na Pardubický kraj. Dalším předmětem zájmu je chrudimský list, který spadá do skupiny subregionálního tisku, protože podává informace kromě města Chrudim i o jeho okolí.

---

<sup>68</sup> Osvaldová – Halada., 1999, s. 192.

<sup>69</sup> Bartošek, 2002, s. 20.

<sup>70</sup> Tušer, 1999, s. 26, 30–31.

## 2.7 Regionální tisk třetí republiky

Regionální tisk před válkou hodnotí K. F. Zieris<sup>71</sup> negativně. Podle něj byl na velice špatné úrovni a často byly listy jen vedlejším produktem tiskaře v době, kdy nebylo dost zakázek. Po válce vycházel regionální tisk jen v určitých oblastech a mohl být vydáván jen politickými stranami. Dříve byl označován jako krajský. Jeho periodicitu mohla být pouze týdenní. V pohraničí vycházely zpočátku jen týdenní listy Národní fronty, dokud nebyla tato oblast dostatečně zabydlena českým obyvatelstvem.<sup>72</sup>

„Regionálních týdeníků bylo v roce 1940 celkem 144, ale k 1. říjnu 1946 pouze 87.“<sup>73</sup> Krajské přílohy u deníků se mutovaly na zadních stranách listů.<sup>74</sup>

## 2.8 Chrudimská periodika

Tradice politické žurnalistiky na Chrudimsku sahá do 2. poloviny 19. století. První deník zde vyšel 1. 11. 1868 a jmenoval se Koruna. Tento celostátně zaměřený deník seznamoval obyvatele s aktuálními informacemi z rakouské monarchie i z celého světa. Vycházel v Chrudimi tiskem u Stanislava Pospíšila a vydával ho staročeský politik a novinář Jan Stanislav Skrejšovský.<sup>75</sup> Odpovědným redaktorem byl chrudimský malíř František Müller. Za obsahy článků byl Müller odsouzen a strávil 29 měsíců ve vězení. Noviny totiž vycházely právě v době perzekuce českého tisku.<sup>76</sup>

Dalším periodikem byl Posel z východních Čech. Vycházel v letech 1872–1885 a vydával ho Josef Benoni. Po rozdělení politické scény na frakci staročeskou a mladočeskou se stal Posel listem mladočechů. Po něm nastoupily listy Hlasy z Chrudimska (1890–1892), Hlasy z východních Čech (1892–1897) a Hlasy (1897–1901). Pod taktovkou staročechů vycházely listy Český východ (1877–1881, 1887–1890, 1894–1912), Chrudimské noviny (1882–1886, 1889–1893) a Chrudimské listy (1892–1893).

Na počátku 20. století začaly v Chrudimi vycházet Hlasy východočeské, které se hlásily k programu národní strany svobodomyslné. Od roku 1918 do roku následujícího vycházely jako list České státoprávní demokracie a v období 1919–1935 měly v podtitulu

---

<sup>71</sup> K. F. Zieris (1906–1978) - šéfredaktor, tajemník a později jednatel Svazu českých novinářů

<sup>72</sup> Zieris, 1947, s. 15, 20, 22.

<sup>73</sup> Bednařík, 2004, s. 137.

<sup>74</sup> Tamtéž, s. 137.

<sup>75</sup> Šulc, 1996, s. 151–152.

<sup>76</sup> Kobetič – Pavlík – Šulc, 2005, s. 106.

„Neodvislý list demokratický.“ Na Český východ později navázal list konzervativní strany, který se jmenoval Chrudimský kraj a vycházel v letech 1912<sup>77</sup>–1940. Postupně se tento list profiloval jako nadstranický a zabýval se jen kulturním vyžitím v Chrudimi.<sup>78</sup>

V meziválečném období zde vycházely také úzce stranicky profilované noviny. Například od Československé demokratické strany dělnické vycházel list *Obzory* (1924–1938(?)) v okresech Chrudim, Hlinsko, Nasavrky a Polička. Od roku 1922–1926 v Chrudimi vycházel týdeník *Sředostavovský buditel* od Československé živnostensko-obchodnické strany předostavovské pro pardubickou župu. Od Hospodářského spolku pro okres chrudimský vycházel čtrnáctideník a později i týdeník *Zpravodaj Chrudimska* (1923–1938).

S nadcházející válkou se hojnost titulů snížila. Po mnichovské dohodě vycházel jen čtrnáctideník *Národního souručenství Chrudimské noviny*. Během války v roce 1942 byl list úředně zastaven a obyvatelé mohli získávat informace z pardubického listu *Národního souručenství Východočeský kraj*.<sup>79</sup>

Bezprostředně po skončení války v Chrudimi začíná vycházet list *Národního výboru v Chrudimi* s názvem *Dnes a zítra*, kterému se blíže věnuji v následující části práce. List vycházel nepravidelně a celkem vyšlo v roce 1945 jen 16 čísel.

Informace o chrudimských událostech mohli obyvatelé dostávat i z periodik v okolí. Kromě Pardubic také z Hlinska v Čechách, kde vycházel v roce 1945 list *Národního souručenství s názvem Zpravodaj českomoravské vysočiny*. Byl to kulturní týdeník, který přinášel zprávy z Hlinecka, Chotěbořska, Kutnohorska, Nasavrcka, Poličska, Přibyslavska, Skutečska a Chrudimska. Další krátké zprávy o Chrudimi můžeme nalézt v listu *Náš zpravodaj*, který vycházel jako list *Okresního národního výboru v Poličce* v letech 1945–1947. Oba výše zmíněné tituly tiskla knihtiskárna Fr. Slavíka v Chrudimi.

Tradice předválečného chrudimského tisku již nebyla po válce ve stejné míře znovu obnovena. Noviny, které obsahovaly aktuální informace, vydávaly po roce 1948 místní instituce, školy či podniky. K největším co do formátu, nákladu i rozsahu byly podnikové noviny *Transporty* s názvem *Transportér*, které začaly vycházet v roce 1949. V letech 1950–1990 (s přestávkou v letech 1967–1968) vycházel v Chrudimi týdeník *Budovatel chrudimského venkova*. Později nesl název *Budovatel* a vydávaný byl ONV.<sup>80</sup>

---

<sup>77</sup> Janečková ve své diplomové práci uvádí rok 1910. (Janečková, 2010, s. 39)

<sup>78</sup> Kobetič – Pavlík – Šulc, 2005, s. 106.

<sup>79</sup> Tamtéž, s. 107.

<sup>80</sup> Kobetič – Pavlík – Šulc, 2005, s. 107.

## 2.9 Pardubická periodika

Počátky novinářské tradice v Pardubicích můžeme hledat již v 1. polovině 19. století. První pardubický politický list s názvem Pardubický Hlasatel svobody a lidu práva vydával Josef Bojislav Pichl<sup>81</sup>. List se dočkal ale jen prvního a také posledního čísla v roce 1848.<sup>82</sup>

Ve 2. pol. 19. stol. v Pardubicích vycházelo velké množství politických periodik. Od roku 1895 zde vycházel politický demokratický týdeník Český venkov, orgán Politického spolku v severovýchodních Čechách. Další politický týdeník Neodvislé listy, který byl věnovan zájmům národní strany svobodomyšlné ve východních Čechách, vycházel v letech 1895–1915.

Pardubické listy zde vycházely od roku 1885 a jednalo se o svobodomyšlný politický časopis. Obsahoval ještě humoristickou přílohu „Pardubický perník“. Od roku 1886 nesl název Polaban a o rok později zanikl. Od roku 1889 začal vycházet znovu s názvem Pardubické listy a podtitulem Časopis věnovaný zájmům našeho lidu, ale v témže roce také zanikl. Noviny s tímto názvem začaly vycházet znovu ještě v roce 1890 a zanikly v roce 1900.

Jako časopis politický a hospodářský vycházel Pardubický obzor od roku 1890. Na něj poté navazuje časopis politický a národohospodářský s názvem Pernštýn. Začal vycházet v roce 1892 a zanikl v roce 1903. S jiným redaktorem, ale pod stejným názvem vycházel ještě v letech 1903–1914.

Polaban začal vycházet místo dřívějších Pardubických listů od roku 1886 a zaniká koncem roku 1887. Časopis věnovaný zájmům krajů polabských a orgán politického spolku polabského s názvem Hlasy z Polabí (dříve Polabské noviny) vycházel v letech 1894–1896.

Po 1. světové válce zde vycházel titul s názvem Socialistický ruch, jehož první ročník vyšel v roce 1919. Jednalo se o list Československé strany socialistické, župy pardubické. Druhý ročník vyšel s názvem Bratrství a vycházel do roku 1940.

V letech 1918–1940 vycházel list Východ od státoprávní demokracie pro východní Čechy. Od roku 1918 vycházel hospodářsko-politický týdeník Vpřed, který vydávala ŽOS župy pardubické.

Týdeník komunistické strany s názvem Rudý východ vycházel v Pardubicích od roku 1924. Později vycházel od roku 1930 v Hradci Králové.

---

<sup>81</sup>Josef Bojislav Pichl (1813–1888) byl lékař, spisovatel, novinář a překladatel. Po neúspěšném pokusu vydávat noviny v Pardubicích se odstěhoval do Prahy, kde vydával další periodika.

<sup>82</sup>Broncová, 1999, s. 86.



Titul Východočeský republikán vydával krajský orgán republikánské strany. Vycházel v letech 1919–1944. Od roku 1940 vycházel pod názvem Východočeský kraj, který s tímto názvem existoval do roku 1945.

Po 2. světové válce v Pardubicích pokračoval list Bratrství, který vydával župní výkonný výbor Československé strany národně socialistické. Vycházel od roku 1945 až do roku 1948, kdy byl po vydání osmého čísla úředně zastaven.

Další list třetí republiky na Pardubicku vycházel s názvem Budujeme. Jednalo se o noviny, které vydávala Československá sociální demokracie. Vycházely v letech 1945–1948 a zastaveny byly po vydání 17. čísla.

V tomto období vycházela také Rudá zář, list KSČ. V roce 1947 se list přejmenoval na Východočeskou zář a pod tímto názvem vycházel až do roku 1952.<sup>83</sup>

## 2.10 Metodologie, zkoumaný vzorek

Regionální tisk v období třetí republiky není v současné době příliš prozkoumanou oblastí. Většina prací se zabývá buď předchozím obdobím nacistické okupace, nebo tiskem po oficiálním převzetí moci komunisty a nastolení nového režimu. V této podkapitole popíši metodologii, kterou jsem využila při práci s tiskovinami třetí republiky a následně popíši zkoumaný vzorek. Citované části z tisku jsou přepisovány v původní podobě bez gramatických úprav.

Při práci s primárními prameny je třeba si uvědomit, že se jedná o stranický tisk, který reprezentoval názory politické strany či národního výboru. Pomocí tisku mohla strana ovlivňovat své voliče či rozšiřovat jejich řady a také utvářet veřejné mínění.

Zkoumanými periodiky jsou chrudimský týdeník Dnes a zítra, který byl vydáván Národním výborem v Chrudimi. Do práce jsem ho zařadila proto, že jako jediný reprezentuje stav chrudimské žurnalistiky po válce. Také se jedná o poslední list, který se snažil navázat na tradici zdejší žurnalistiky přerušené okupací za 2. světové války.

Z pardubického tisku se věnuji týdeníku Budujeme, který byl vydáván Československou sociální demokracií. Dalším stranickým listem v Pardubicích bylo Bratrství vydávané Československou stranou národně socialistickou. Komunistická strana vydávala týdeník Rudá později Východočeská zář. V Pardubickém kraji bylo tedy zastoupení téměř všech stran Národní fronty, kromě Československé strany lidové. Rok 1948 ukončil vydávání

---

<sup>83</sup>Bičík, 1960, s. 96–105.

týdeníků Bratrství a Budujeme. Dál vycházel jen list KSČ, který na Pardubicku působil až do roku 1952.

Hlavním cílem je charakterizovat tisk, který vycházel v Pardubicích a v Chrudimi v letech 1945–1948. Pro popis jednotlivých pardubických regionálních periodik a chrudimského periodika jsem zvolila formu deskriptivní studie po stránce obsahové i formální. Základní informace o tisku jsem shrnula do tabulek (viz příloha č. 1–4) pro větší přehlednost. Při popisu se v práci zaměřuji na základní charakteristiky grafické podoby listů. Věnuji se také personálnímu obsazení redakcí a obsahu listů v průběhu vývoje daných periodik.

Hlavními znaky jsou především vzhled titulní strany – podoba záhlaví. Dále je pozornost kladena na obrazový materiál, počet článků, stálé rubriky, grafiku, barevné provedení stran a výskyt inzerce. Sledovaným aspektem je také počet stran. Výše zmíněné znaky jsem shrnula do čtyř podkapitol stejných u každého periodika: Redakce, Periodicita, Grafická podoba novin a Obsah.

Při zobecňování jednotlivých charakteristik použiji metodu indukce. Tuto metodu popisuje Hroch jako „*metodu empirického studia jevů, která postupně přechází od jednotlivých faktů k obecnějším údajům*“<sup>84</sup>. Zkoumaným vzorkem pro obecné charakteristiky jsou všechna vydaná čísla čtyř zvolených periodik. Dohromady se jedná o 458 čísel.

Dílčím cílem práce je zjistit, jak bylo vydávání zkoumaných periodik ovlivněno nástupem KSČ k moci. Poválečné období je možné označit za pretotalitní. Komunisté již před únorem 1948 získali řadu strategických pozic a měli výrazný vliv na média. Prosazování komunistické ideologie před rokem 1948 ještě nebylo oficiální, ale komunistická propaganda<sup>85</sup> byla přesto velice silná. Vliv komunistů na Ministerstvu informací se projevil i na zkoumaném regionálním tisku.

---

<sup>84</sup>Hroch, 1985, s. 201.

<sup>85</sup>„Propaganda (idejí) je cílevědomé šíření ideologických podnětů informativní, regulativní a stimulativní povahy, jehož cílem je dosažení jednání ve shodě s šířenou ideologií.“ (Verner, 2011, s. 17.)

### 3. ANALYTICKÁ ČÁST

V teoretické části jsem se věnovala společensko-politickému kontextu vývoje Československa a měst Pardubice a Chrudim před koncem 2. světové války až do roku 1948. Popsala jsem stav žurnalistiky po válce a předmětem zájmu byla také historie pardubických a chrudimských periodik. Na základě stanovené metodologie se v této části práce zaměřím na analýzu zkoumaného vzorku periodik Dnes a zítra, Budujeme, Bratrství a Rudá/Východočeská zář. Pozornost je zaměřena na deskripci periodik na základě výše zmíněných kategorií.

#### 3.1 Dnes a zítra

List s názvem Dnes a zítra začal v Chrudimi vycházet poměrně brzy po osvobození republiky. Jednalo se o list Národního výboru v Chrudimi a tiskla ho knihtiskárna Fr. Slavíka v Chrudimi. První číslo vyšlo 16. května roku 1945. Po celou dobu své existence měl list dvě strany s výjimkou čísel 13 a 14, která vyšla společně a jejichž výtisk měl čtyři strany. Cena kromě prvního výtisku<sup>86</sup> byla 50 haléřů a spojené číslo 13 a 14 bylo za jednu korunu. Za celou dobu vydávání se v listu neobjevila žádná inzerce. Nenajdeme v něm ani fotografie a obrázky. Celkem bylo publikováno v novinách za dobu jejich působení 202 článků. Průměrný počet v jednom vydání byl 14 článků.

##### 3.1.1 Redakce

Prvním odpovědným redaktorem byl spisovatel Miroslav Hanuš. Pod prvním číslem je v tiráži podepsán samotný Hanuš a není v něm uvedena adresa redakce. V úvodníku redaktor píše, jakou cestou chce noviny směřovat: „*Naše noviny nebudou ani malým oznamovatelem, ani společenskou rubrikou. Nebudou podporovat lokální patriotismus ani hovět ctižádostem a ješitnosti...*“<sup>87</sup>

Teprve od třetího čísla se k odpovědnému redaktorovi přidává pozice vedoucího redaktora, kterým byl Miroslav Michálek. V tiráži na poslední straně je u jmen redaktorů již uvedena i adresa redakce: Václavská 329, Chrudim II. Od čísla pět se stává vedoucím

---

<sup>86</sup> Cena není v listu uvedena.

<sup>87</sup> Archiv Regionálního muzea v Chrudimi – Dnes a zítra č. 1, 16. května 1945, s. 1.

redaktorem Josef Bareš a adresa redakce je Pobřežní 28, Chrudim IV. Pod číslem devět je podepsán nový vedoucí redaktor Radomír Bednář a redakce se přesouvá na adresu Chrudim III – 191. V čísle devět redakce krátce informuje čtenáře o tom, že „čestná funkce“<sup>88</sup> vedoucího redaktora přechází na Bednáře. Teprve v následujícím čísle se k této události znovu vrací a změnu komentují více. Nový redaktor na první straně v článku s názvem „Náš program do budoucna“ popisuje, jaké změny list čekají. „Při přejímání této funkce však již dnes mohu říci, že základní forma tohoto časopisu zůstane nezměněna. Nastanou však úkoly, které přináší doba a pro něž nalezneme v našem časopise více místa. V důsledku toho bude časopis „Dnes a zítra“ od příštího čísla pravděpodobně vycházet již o čtyřech stranách, nikoli jak dosud o stranách dvou.“ Dále píše, že si přeje, aby byl list více členěn a obsah byl obohacen o zprávy z celého okresu. Autor se zavazuje, že v textech již nebudou senzacechtivosti jako v dobách minulých a předminulých. Jejich náplní práce bude podporovat vládní program a informovat o dění v místním i okresním Národním výboru a ve svazech.<sup>89</sup> List měl tedy v plánu rozšířit svůj obsah na čtyři strany, ale nikdy k tomu nedošlo. Ve stejném čísle ještě redakce vysvětluje náhlý odchod Bareše. Předchozí redaktor byl přeložen na místo ve veřejné správě v Liberci.

Redakce se v čísle 11 snaží objasnit vznik listu Dnes a zítra. „Po zastavení chrudimských časopisů byla Chrudim a celý chrudimský kraj bez vlastního časopisu. Potřeba místních novin zvláště vyniká po květnových dnech. Proto hned revoluční národní výbor začal vydávat časopis „Dnes a zítra“.“<sup>90</sup> Dále upozorňují, že rozsah listu je nedostatečný a chtějí ho rozšířit. Má dojít také k reorganizaci redakce a jedním z dalších cílů je, aby byl list skutečným zrcadlem dění v kraji.

Od dvojčísla, které vyšlo 4. října 1945, se odpovědným redaktorem stává Karel Sokol. Redaktor Sokol je posledním v řadě a číslem 16 z 27. října 1945 noviny zanikají.

### 3.1.2 Periodicita

List vycházel pravidelně po dobu šesti měsíců se čtyřmi krátkými přestávkami. Po prvních dvou číslech nastalo téměř měsíční odmlčení. Od 21. června 1945 vychází Dnes a zítra od čísla tři po číslo sedm s týdenní periodicitou. Redakce v sedmém čísle z 19. července na poslední straně oznamuje, že „osazenstvo tiskárny a redakce nastupuje

<sup>88</sup>Archiv Regionálního muzea v Chrudimi – Dnes a zítra č. 9, 30. srpna 1945, s. 2.

<sup>89</sup>Archiv Regionálního muzea v Chrudimi – Dnes a zítra č. 10, 5. září 1945, s. 1

<sup>90</sup>Archiv Regionálního muzea v Chrudimi – Dnes a zítra č. 11, 13. září 1945, s. 2.

*hromadnou dovolenou a účastní se žňových prací“*. Od konce srpna vychází list opět pravidelně s týdenním rozmezím až do čísla 12. Po něm následuje dvojčíslo, které vychází až po čtrnácti dnech od předchozího čísla. Po spojeném čísle 13 a 14 je opět čtrnáctidenní přestávka, ale poslední dvě čísla vycházejí opět po týdnu. List byl zastaven 27. října 1945 bez jakéhokoli vysvětlení v listu.

### 3.1.3 Grafická podoba novin

Všechna vydaná čísla mají černobílé provedení a v novinách se nevyskytují žádné fotografie, obrázky ani inzerce. List odpovídá formátu A3. V horní části titulní strany je umístěno záhlaví (viz příloha č. 5), kde je název listu černým tučným písmem a pod ním se nachází podtitul List Národního výboru v Chrudimi. Následuje řádek oddělený dvěma černými linkami po celé šířce listu a mezi nimi je datum vydání a číslo listu. Po celou dobu vydávání se podoba záhlaví nemění. Texty jsou v novinách rozděleny do čtyř sloupců a jednotlivé články jsou oddělovány v některých případech černou linkou po celé délce sloupku, dále hvězdičkou či čarou, kterou přerušuje písmeno „o“ (–O–).

### 3.1.4 Obsah

List se věnuje poválečným událostem v Chrudimi a okolí<sup>91</sup> v rozmezí šesti měsíců po osvobození Československa. Většina zpráv se týká informací od ONV a upozornění pro obyvatele. V novinách často najdeme i zprávy o kulturním dění v Chrudimi. Nechybí ani ukázky z knih a básně. Častým tématem je také tragédie obce Ležáky z doby okupace.

Zprávy ze zahraničí se v listu objevují jen ojediněle. V prvním čísle se na titulní straně nachází článek „Politický přehled“, kde redakce popisuje poválečný stav. *„Zatím co Hitlerova Třetí říše je rozmetána, odolávají ještě dvě bašty fašismu: jedna, Španělsko, v diplomatických bojích, druhá, Japonsko, v rozpoutaném zápase válečném. Konečné vyčištění posledních hnízd fašismu na světě nebude jistě dlouho trvati.“*<sup>92</sup> Článek se po zhodnocení poválečného stavu a popisu demarkační linie věnuje vnitřní politice ČSR.

Redakce dále informuje čtenáře o konci války v úvodníku s názvem „Světový mír“ v čísle devět. Článek popisuje průběh války a porovnává ji i s 1. světovou válkou.

---

<sup>91</sup> V listu se nachází zprávy o okolních vesnicích např.: Medlešice, Ždírec, Krucemburk, Polička, Slatiňany, Svratka.

<sup>92</sup> Archiv Regionálního muzea v Chrudimi – Dnes a zítra č. 1, 16. května 1945, s. 1.

„Nejviditelnější rozdíl je v úplném rozdrčení Německa. Válka došla až do Berlína a Hitler zahynul kdesi v sutinách svého kancléřství. Německá říše neexistuje, je celá obsazena spojeneckými vojsky. Podobně úplná a bezvýhradná porážka Japonska, k níž přispěly v posledních dnech nejen americké atomové pumy, ale také vstup Sovětského vojska do války proti rušiteli klidu a míru na Dálném východě.“<sup>93</sup> Dále článek vyzdvihuje snahy spojenců o budování světového míru a potom se zmiňuje o postavení Československa a vytvoření spojení se SSSR.

V následujícím čísle na titulní straně je článek „Je po válce – buduje se mír“<sup>94</sup>. Autor zde rozebírá poválečnou situaci a zabývá se spoluprací v hospodářství s USA. Popisuje vzestup USA za války. Informuje o vzniku institucí jako Mezinárodní měnový fond a Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj nového světového hospodářství. Především, že USA věří, že díky geografické poloze mají největší šanci podílet se na mírovém světovém hospodářství a zajistit tak i politický mír.

V novinách najdeme i převzatý článek<sup>95</sup> z Rudého práva z 6. července 1945, kde je interpretovaná zpráva od agentury Reuters o stavu politických stran v Berlíně.

Přímo pod záhlavím uprostřed se v polovině případů nachází báseň od českých autorů<sup>96</sup> či anonymů, která je na konci oddělena černou čarou od zbytku textu. V jednom případě se na stejném místě nachází úryvek z knihy<sup>97</sup>. Ostatní vydání mají na tomto místě hlavní článek titulní strany např., „T. G. M. a Chrudim“, „Až zasedne chrudimský lidový soud“ a další.

Na titulní straně se nenachází žádná pravidelná rubrika, ale pozornost můžeme věnovat článku psaném kurzivou v levé části titulní strany, který obvykle zaplňuje jeden sloupek po celé straně listu a můžeme ho označit jako úvodník. Autorem je většinou redaktor listu, který se zabývá místním problémem, historií před válkou či hodnotí zahraniční politiku. Právě z těchto textů se dozvídáme nejvíce o názorovém přesvědčení redakce.

Například v článku s názvem *Opravdu na rozcestí?* v čísle 11, se autor staví proti názoru Prof. Dr. Jiřího Štefla a jeho úvodníku ve Svobodných novinách (2. IX. 1945). Štefl se ptá: „...proč politické strany neřeknou, v čem se vlastně liší, když už jsou čtyři a nikoliv jedna? Proč je třeba organizovat čtyři skupiny svobodných občanů, když každá z nich prohlašuje, že stojí za týmž programem?...“ Redaktor z Dnes a zítra naopak vyzdvihuje

---

<sup>93</sup> Archiv Regionálního muzea v Chrudimi – Dnes a zítra č. 9, 30. srpna 1945, s. 1.

<sup>94</sup> Archiv Regionálního muzea v Chrudimi – Dnes a zítra č. 10, 5. září 1945, s. 1.

<sup>95</sup> Archiv Regionálního muzea v Chrudimi, Dnes a zítra, č. 6, 12. července 1945, s. 1.

<sup>96</sup> Např. František Halas, Jiří Orten (Jan Jílek).

<sup>97</sup> Ilja Erenburg, román Den druhý, Praha 1934.

skutečnost, že se strany shodly na stejném nadstranickém programu a kritizuje Šteflovy otázky. Dále se odkazuje na Gottwalda a odsuzuje stav před válkou, kdy „*bujely všechny chyby lžidemokracie*“.<sup>98</sup>

V úvodníku dvojčísla 13 – 14 můžeme nalézt také polemiku s názvem „Hrát či nehrát sovětskou hymnu“, kde redaktor vyjadřuje nesouhlas s článkem v časopise „Náš zpravodaj“<sup>99</sup>. Redaktor hodnotí článek a jeho autora, který si dovolil kritizovat, že během voleb se hrály v Poličce československé hymny a také hymna sovětská. Redaktor Dnes a zítra článek začíná takto: „*Ta Polička toho tam sice mívá zatraceně málo o sobě a okolí, ale nejen to, mívá tam i věci, nad kterými se soudný člověk a snad i trochu pokrokový pozastaví... Prý je přáním Svazu české mládeže v Poličce, aby napříště byla hrána jen hymna československá anebo spolu hymny všech spojenců. Tato zpráva je tak ubohoučká, jako ten pisatel pod šifrou –a–.*“ Celý text zakončuje redaktor z Dnes a zítra tím, že hrát sovětskou hymnu je poděkováním SSSR za osvobození a odsuzuje lidi, kteří by snad smýšleli jinak.

Dále se na titulní straně objevují důležité události z Chrudimi a okolí. Mezi ně můžeme zařadit zprávy o oslavách, výzvy pro obyvatele, oznámení z Ministerstva vnitra, medailony českých i zahraničních spisovatelů<sup>100</sup>, přepisy proslovů a další. Pro titulní stranu je časté, že delší články jsou přetahovány na další stranu.

Čtenář v listu mohl najít také reportáže. V několika případech se jednalo o zápisky z vězení či koncentračního tábora z válečného období. Dále se jedna reportáž věnovala osídlování pohraničí v Liberci.

Postupně se v novinách vyčleňují rubriky. Zde byly obvykle kratší texty, které se zabývaly událostmi v Chrudimi, kulturou či sportem. Texty, které byly v rubrikách, neměly klasické titulky. Často byla zvýrazněna tučně jen první věta<sup>101</sup>.

Od čísla šest se objevuje rubrika „Z okresního národního výboru“, kde čtenář nalezne kratší zprávy o dění v ONV Chrudim. Od čísla deset se na druhé straně listu vyčleňuje rubrika „Chrudim“ a „Z kraje“. Oba nadpisy rubrik jsou zvýrazněné tučně a podtržené. Ojedinele v listu najdeme rubriku „Okénko do kraje“. Další rubrika měla název „Činnost MNV

---

<sup>98</sup> Archiv Regionálního muzea v Chrudimi – Dnes a zítra č. 11, 13. září 1945, s. 1.

<sup>99</sup> List okresního národního výboru v Poličce.

<sup>100</sup> Medailon je věnován např. spisovateli S. K. Neumannovi, který během 2 světové války pobýval blízko Chrudimi ve Vápenném podole (Dnes a zítra, č. 3). Další medailon byl o Vladislavu Vančurovi od Jaromíra Johna, který byl otisknut v Dnes a zítra v čísle 4. V článku Thomas Mann sedmdesátiletý ve stejném čísle je autorův životopis a dílo. Thomas Mann se stal nakrátko jako emigrant obyvatelem Proseče u Skutče.

<sup>101</sup> Tento způsob je používán i u ostatních zkoumaných periodik.

za uplynulý týden“. S nástupem redaktora Radomíra Bednáře se v listu také začíná objevovat „Redaktorova črta“. V jedné z nich se např. věnuje chrudimskému četnictvu<sup>102</sup>.

### 3.2 Bratrství

Bratrství bylo stranickým týdeníkem ČSNS. Majitelem a vydavatelem byl Župní, později Krajský výkonný výbor ČSNS v Pardubicích. Od roku 1948 byl majitelem a vydavatelem Melantrich a. s.<sup>103</sup> První číslo vyšlo 5. září 1945. Ze zkoumaných periodik začalo Bratrství vycházet nejpozději. List vycházel i před válkou s názvem Socialistický ruch, takže první poválečný ročník je v pořadí již 23. Všechny zkoumané ročníky tiskla firma F. Hummelhans a spol. z Pardubic<sup>104</sup>. List vycházel do roku 1948. Poslední bylo osmé číslo z 19. února.

Standardní rozsah listu byl čtyři strany a v průběhu vydávání dochází u některých čísel k rozšíření na šest až osm stran. Ve dvou případech měl list stran deset<sup>105</sup>. Výjimečné bylo číslo devět z 27. února 1947, které mělo 12 stran a jeho poslední tři strany tvořila jen inzerce.

V posledním roce měly noviny, kromě prvního čísla s deseti stranami, vždy šest stran. Cena prvních čísel po válce byla stanovena na jednu korunu a čísla s vyšším počtem stran stála 1.50. Od roku 1946 se cena stabilizuje na 1.50 a u čísel s počtem stran šest až osm listů je cena dvě koruny. Výjimkou byla dvě dvojčísla<sup>106</sup> tohoto ročníku za tři koruny. V následujícím roce byla situace obdobná. Poslední ročník 1948 stála všechna čísla dvě koruny. Předplatné pro čtenáře v roce 1945 bylo stanoveno ročně na 52 korun, na půl roku 26 korun a čtvrtletně na 13 korun. Od čísla 11 tohoto roku se cena mění na roční předplatné za 78 korun, půlletně 39 korun a za čtvrtletí byla cena 20 korun. Tyto ceny zůstávají do roku 1946. V průběhu tohoto ročníku je cena stanovena za pololetní předplatné na 40 korun a zůstává tak až do roku 1947. V posledním roce vydávání je cena pololetního předplatného 50 korun. List je doplněn fotografiemi, obrázky a obsahuje inzerce. Průměrný počet článků v jednom čísle byl 30.

<sup>102</sup> Archiv regionálního muzea V Chrudimi, Dnes a zítra, č. 10, 5. září 1945, s. 2. Článek „Četnictvu z Chrudimska čest!“

<sup>103</sup> Melantrich bylo nakladatelství a vydavatelství. Existovalo od roku 1898 jako Tiskárna národně sociálního dělnictva. Později se změnil název a od roku 1910 podnik působil pod názvem Melantrich. Po válce ČSSD vlastnila akcie Melantrichu. Po válce převzala firmu ČSNS a pod jejím vedením měl být Melantrich stranickým vydavatelstvím. Po roce 1948 bylo komunisty vydavatelství zestátněno. (Zdroj: Halada, 2007, s. 205–206; dostupné na WWW < <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1832>>)

<sup>104</sup> Zmíněné tiskárně je v listu věnována reportáž ve dvojčíslu 31. – 32. z 1. srpna 1946 na straně 3. Autorem byl V. Salivar.

<sup>105</sup> Deset stran mělo dvojčíslu 17 – 18 roku 1947 a první číslo z roku 1948.

<sup>106</sup> Dvojčísla 34 – 35 a 51 – 52.



### 3.2.1 Redakce

Prvním odpovědným redaktorem v letech 1945–1947 byl Josef Kout. Redakce a administrace sídlila v Jugoslávské ulici číslo 704 v Pardubicích. V prvním čísle redakce uvádí svou představu o listu: „*Novinářství pokládáme za cosi vyššího než pouhé otiskování zpráv, úmrtí atd., ačkoliv jsou tyto úkoly nerozlučně spojeny s novinářským povoláním. Nebudeme a nechceme být senzačním plátkem, ale chceme být nápomocni ve vývoji našeho kraje jak po stránce hospodářské, tak i sociální a kulturní.*“<sup>107</sup> Dopisovatelům redakce ve stejném čísle vzkazuje, aby psali stručně a věcně, protože kvůli nedostatku papíru mají noviny omezený rozsah.

Od šestého čísla v roce 1945 se ke Koutovi přidává redaktor Václav Salivar, který je v tiráži uveden na pozici redaktora do čísla 40. V roce 1946 od čísla šest je Salivar hlavním redaktorem a převzetí redakce komentuje v úvodníku „Redaktor žádá...“<sup>108</sup> na titulní straně: „*Přál bych si, aby náš list se stal vzorným týdeníkem krajinským, který by si každý rád přečetl a našel v něm zrnko dobré pro sebe.*“ V úvodníku dále ve čtyřech bodech oslovuje stoupence strany, dopisovatele, kulturní pracovníky, spolky a instituce, nakladatele a autory nových děl, aby neváhali informovat noviny o akcích a událostech z kraje.

V devátém čísle roku 1947 se ke Koutovi připojuje redaktor Józsa Chmelík. Od čísla 46. tohoto roku je v tiráži uveden jako odpovědný zástupce Jindřich Holzbach, který v listu zůstal až do roku 1948. Od následujícího čísla se k němu přidává opět redaktor Józsa Chmelík. V roce 1948 má redakce sídlo v Pardubicích v ulici Sladkovského 67. List vycházel ve čtvrtek a redakční uzávěrka listu byla v pondělí večer.

---

<sup>107</sup> Národní knihovna Praha – signatura 54 A 1024, Bratrství č. 1, 5. září 1945, s. 1.

<sup>108</sup> Tamtéž, Bratrství č. 6, 7. února 1946, s. 1.

### 3.2.2 Periodicita

Bratrství vycházelo jednou týdně ve čtyřech ročnících. Po vydání dvojčísla následovala týdenní přestávka. První dvojčísla najdeme ve 24. ročníku 1946.<sup>109</sup> V roce 1947 vyšlo pět dvojčísel.<sup>110</sup> Celkem vyšlo za čtyři ročníky 123 čísel (srov. tab. č. 2).

Tabulka č. 2, počet čísel periodika Bratrství v jednotlivých ročnících

Ročník	Počet čísel
1945	11
1946	52
1947	52
1948	8

### 3.2.3 Grafická podoba novin

Formát novin v roce 1945 byl 305 x 420 mm a po následující dva roky byl stejný. Závěrečná čísla roku 1948 prošla proměnou a formát byl větší 310 x 465 mm. Texty byly rozděleny na stránce do čtyř sloupců.

Po celý rok 1945 byl v záhlaví (viz příloha č. 6), které je od textu na titulní straně odděleno černou čarou, černým písmem uveden název listu a ihned pod ním byl podtitul velkým písmem: List Čs. strany nár. socialistické župy pardubické. V levém horním rohu listu je uveden ročník, místo, datum a číslo vydání. V pravé horní části titulní strany je cena listu, informace o vydavateli, odpovědném redaktorovi, tiskárně a předplatném. V roce 1946 je podoba záhlaví podobná. Mění se podtitul na: Týdeník Čs. strany národně socialistické v kraji Pardubickém. V některých případech je tiráž uvedena na konci listu a v záhlaví je místo ní znak strany a pod ním stojí: „Znamení bratrství v národě“. V roce 1947 je podoba opět stejná. Pouze pod znakem strany je uvedeno, že list vychází ve čtvrtek. V posledním roce vycházení listu se záhlaví liší nejvíce. Název listu je proveden jiným fontem a nad ním je jednoduchou linkou znázorněna krajina. K názvu je v levé horní části záhlaví připojeno slovo „Východočeské“ a vpravo nahoře je cena listu. Podtitul je uveden pod názvem mezi dvěma černými čarami spolu s ročníkem, číslem a dnem vydání.

<sup>109</sup> Jedná se o dvojčísla: 27 – 28, 31 – 32, 34 – 35, 51 – 52.

<sup>110</sup> Jedná se o dvojčísla: 17 – 18, 21 – 22, 29 – 30, 31 – 32, 51 – 52.

List byl černobílý, ale některá čísla vztahující se k významným událostem byla zvýrazněna červenou barvou, výjimečně s použitím modré barvy. Barevná čísla najdeme pouze v roce 1947. Červenou barvou zvýrazněné číslo devět se týkalo sjezdu strany a oslav 50 let její činnosti. Červeně byl vytištěn název titulu, text na titulní straně byl v barevném rámečku a inzerce na poslední straně byla také doplněna červenou barvou. Ostatní barevná čísla mají titulní stranu zvýrazněnou obdobně. Další barevné dvojčíslo 21 – 22 se vztahovalo k oslavám 1. máje. Barevné dvojčíslo 29 – 30 se týkalo jubilejních oslav činnosti strany. Po něm následovalo další dvojčíslo, které se opět zabývalo oslavami strany. Číslo 43 je ojedinělé, protože místo červené byla v tiskárně na zvýraznění použita modrá barva (viz příloha č. 7). Toto číslo se věnovalo oslavám 28. října. Kromě názvu listu, části textu a rámečku na titulní straně je barevně provedena také inzerce na poslední straně.

Fotografie nejsou tak častým prvkem týdeníku jako u ostatních zkoumaných pardubických periodik. Nejčastěji tu nalezneme portrétní a reportážní fotografie. V roce 1945 je umístění fotografií převážně na titulní straně. Později se fotografie přesouvají i na další strany. Nejvíce obrazového materiálu<sup>111</sup> obsahuje ročník 1947.

V listu se objevuje také komiks, který je stejný jako v týdeníku Budujeme téhož roku. Komiksy<sup>112</sup> jsou od stejného autora a mají stejný námět.

V Bratrství uvádějí autoři pod články poměrně často celá jména, což je méně obvyklé u ostatních zkoumaných týdeníků.

### 3.2.4 Obsah

Týdeník je zaměřen na regionální zprávy Pardubického kraje, zabývá se stranickými záležitostmi a přináší i vnitropolitické zprávy. Dále jsou tu články o kultuře a sportu.

Na titulní straně jsou převážně texty týkající se strany, celého regionu nebo republiky. Ojediněle je zde zařazena zpráva z Pardubic. Na první straně listu se nachází také sloupek, který obvykle prezentuje názory strany nebo se zabývá aktuální společenskou otázkou v republice.

Hned v prvním vydání se v novinách ustalují některé rubriky, které se potom objevují v novinách následujících let. Bratrství nemělo stále stejné rubriky v každém čísle. V průběhu

---

<sup>111</sup> V ročníku 1945 se v číslech Bratrství objevilo dohromady jen 14 fotek a obrázků. Maximální počet fotografií na jedno číslo byl tři. Oproti ostatním ročníkům je v roce 1947 množství obrazového materiálu nejvyšší. V jednom čísle tohoto roku je v některých případech až sedm fotografií.

<sup>112</sup> Komiksy v Bratrství najdeme v ročníku 1947 v číslech 11, 13, 17–18 a 19.

vydávání týdeníku procházejí rubriky různými modifikacemi. Do novin jsou zařazeny někdy i delší texty, na jejichž dokončení museli čtenáři počkat do dalšího vydání.

Nejtrvalejší byla rubrika „Zprávy z krajů“, uspořádaná obdobně jako v týdeníku Budujeme, která byla v listu do roku 1947. Pod rubrikou jsou krátké zprávy z okresů<sup>113</sup> rozdělené pod jednotlivé názvy okresů. Kratší regionální zprávy sdružovala také rubrika „Náš kraj“ v ročníku 1946, která má název doplněn obrázkem krajiny. Později se mění na rubriku „Z Východočeského kraje“ (1947). V posledním roce 1948 je přejmenovaná na „Životem východních Čech“ či jen „Krátce životem kraje“. Některým okresům je dán od roku 1947 i samostatný prostor mimo rubriku<sup>114</sup>. Zahraniční zprávy můžeme nalézt např. v rubrice „Z domova i z ciziny“ a krátké zprávy byly i v rubrice „Co týden dal“ (1945).

Poměrně stabilním prvkem novin v letech 1945–1946 je rubrika „Co kdo řekl“, kde jsou citovány české i zahraniční osobnosti. Mezi nimi můžeme najít jak politické představitele, tak spisovatele a novináře. Často je rubrika zařazena na první stranu.

Mezi stranické rubriky patřilo např. „Naše hnutí“ (1947) nebo „Zprávy strany“ (1948). V roce 1947 byla zařazena do novin rubrika „ZNV<sup>115</sup> v našem kraji“.

Rubrikou pro mládež byla „Hlídka mladých“, která se ojedinele objevuje v roce 1945 a potom v ročníku 1947. Věnovala se zprávám o odboru Mladých národních socialistů. V roce 1946 nesla rubrika název „Bratrství odboru mladých“ a v následujícím roce měla rubrika název „Slovo mladých“.

Zprávy ze zemědělství a hospodářství jsou sdružovány do rubrik: „Hlas našeho venkova“ (1945), „Volání venkova“ (1945), „Hlas našich zemědělců“ (1946), „Bratrství zemědělců“ (1946), „Našim zemědělcům“ (1947), „Hlas zemědělců“ (1947).

Živnostníkům se věnovaly rubriky: „Živnostnictvo“ (1945), „Z řad živnostnictva a obchodnictva“ (1945), Živnostníci a obchodníci (1945), „Hlídka živnostnická“ (1946), „Bratrství živnostníků a obchodníků“ (1946).

Kulturní zprávy byly v rubrikách „Kultura“ (1945–1948). V roce 1945 se v některých případech objevoval název „Kulturní hlídka“. „Kulturní koutek“ mohli čtenáři nalézt v listu z roku 1946. V posledním ročníku byly články s kulturní tematikou v rubrice „Bratrství mluví o kultuře“.

---

<sup>113</sup> V rubrice „Zprávy z krajů“ jsou informace z Pardubicka, Chrudimska, Přeloučska, Holicka, Vysokomýtska, Nasavrcka, Ústecka, Litomyšlska, Lanškrounska, Hrochovotýnecka, Kostecka, Žamberska, Králicka.

<sup>114</sup> Samostatný prostor měly okresy: Chrudimsko (1947–1948), Kyšperský koutek (1947–1948), Lanškrounsko (1948), Pardubicko (1947), Poličsko (1947), Hlinsko (1947), Ústí nad Orlicí (1947), Žamberecko (1947).

<sup>115</sup> ZNV je zkratka pro Zemský národní výbor.

Rubrika „SPORT“ je v týdeníku od čísla tři roku 1945. Další název rubriky „Zajímavosti ze sportu“ pocházel z roku 1948. Do listu byla zařazena i rubrika, která se zabývala informacemi ze Sokola v rubrice „Sokolská hlídka“ (1947) a později „Sokolským životem“ (1948).

Krátké zprávy byly začleňovány např. do rubriky „Různé zprávy“ (1945–1947). Informace, které se vztahovaly k událostem přechozího týdne, byly umístěny pod rubriku „Co týden dal“, „Týdenní kronika“ (1945) nebo „Ohlasy týdne“ (1946–1947).

„Jak žijeme“ byla rubrika v listu v roce 1946. Obsahovala reportáže např. z pardubického pivovaru<sup>116</sup> či rozhovory s lidmi různých profesí např. s knihovníkem. Texty se dále zabývaly např. lidovou architekturou nebo Východočeským divadlem v Pardubicích.

List se věnoval také školství v rubrikách: „Naše škola (1945), „Školství“ (1946). Mezi stálé prvky novin patřil „Náš kalendář“ (1946), kde byly připomínány slavné dny<sup>117</sup> z minulosti. Rubrika „Programy“ (1946) obsahovala rozepsané programy Východočeského divadla a Východočeského rozhlasu. V některých případech byl program rozhlasu uváděn i samostatně.

Mezi ojedinělé texty patřil sloupek s názvem „Pranýř“<sup>118</sup>, kde je např. kritizována KSČ za nečestnou volební kampaň nebo je „pranýřován“ hospodářský systém republiky. Kritika ostatních stran z NF se poměrně často v Bratrství objevuje, oproti ostatním zkoumaným týdeníkům. Často míří na články otisknuté v komunistickém deníku „Rudé právo“ nebo týdeníku „Rudá zář“.

Obsahová skladba novin je v Bratrství ožívována také vkládáním básní a krátkých zábavných textů. Hlavně v letech 1945–1946 se u básní převážně jedná o satiru, která si bere na mušku nacismus a kolaborantství. Např. v sloupku s názvem „Zrcadlo“<sup>119</sup> je uvedeno pod sebou hned několik krátkých básní. Autorem básní je často jeden z redaktorů Václav Salivar.

Obsahovou stránku novin také výrazně ovlivnily parlamentní volby v roce 1946. Před volbami se v novinách objevují texty týkající se volební kampaně. Strana upozorňuje na svoje

---

<sup>116</sup> Národní knihovna Praha – signatura 54 A 1024, Bratrství č. 6, 7. února 1946, s. 2.

<sup>117</sup> Např. vzpomínka na Bitvu u Stalingradu z 2. února 1943 byla v listu uvedena pod rubrikou „Náš kalendář“ v Bratrství 7. února 1946, č. 6, s. 2.

<sup>118</sup> „Pranýř“ byl jen ve dvou číslech bratrství v roce 1946. Jednalo se o čísla 23 a 30.

<sup>119</sup> „Zrcadlo“ bylo pouze v čísle 1 z roku 1946.

Ukázka:

*„Adolfa Hitlera nástupci.  
Sotva padl „vůdce“ Hitler  
(máme ještě nevěřící!),  
už zas křičí, vyhrožují  
malí „svůdci“ – hitlerčici.“*

volební hesla<sup>120</sup> např. „*Právní jistota a osobní svoboda. Věrní v boji, věrní v budování. Naše cesta: Hus, Žižka a Havlíček. Od svobody neustoupíme.*“ a další. V čísle 20 z 16. května je uveřejněno číslo kandidátky<sup>121</sup> ČSNS. U čísla byl doprovodný text: „*Plníme odkaz svých předků: Vyhošťujeme Němce ze své vlasti! Proto ze svých srdcí a duší vyhostíme výplod německého ducha, německý marxismus! – Budeme volit národně, budeme volit socialisticky, odevzdáme do urny kandidátku číslo 4.*“ Na stránkách se objevuje volební agitace a kritika ostatních stran. V čísle 21 z 22. května si mohli čtenáři např. přečíst kritiku marxismu, které byla věnovaná celá strana.

V roce 1948 už list nemůže dostatečně hodnotit období politické krize a nástup komunistů k moci, tak jako týdeník *Budujeme* a *Východočeská zář*, protože jeho existence je ukončena již 19. února.

### 3.3 *Budujeme*

List *Budujeme* vycházel jako týdeník Československé sociální demokracie pro Východní Čechy. První číslo s názvem *Budujeme* vyšlo 12. května 1945 a vydal ho Národní výbor v Pardubicích nezávisle na ČSSD. Toto číslo vytiskl Grafický ústav J. Otto & Růžička v Pardubicích. Oficiální první číslo pod záštitou ČSSD vyšlo až později, 14. června 1945 již s podtitulem – *Týdeník Československé sociální demokracie pro východní Čechy*.

U následujících čísel je majitelem a vydavatelem již ČSSD. Od prvního čísla do čísla 19 v roce 1945 je tiskla knihtiskárna Fr. Hummelhans a spol. Poté je tiskne opět Grafický ústav J. Otto & Růžička v Pardubicích. V roce 1947 od čísla sedm se majitelem a vydavatelem stává „Cíl“<sup>122</sup> akciová společnost, tiskařské a nakladatelské podniky.

Kromě prvního čísla se dvěma stranami se rozsah listu pohybuje mezi čtyřmi, šesti až osmi stranami. Dvě dvojčísla mají deset stran.<sup>123</sup> Cena listu se pohybovala od jedné až dvou korun. Výjimečné je dvojčíslí z 22. května 1947, které mělo 20 stran a stálo tři koruny. V roce 1945 si čtenáři mohli koupit vydání převážně za korunu a 50 haléřů. Od roku 1946 jsou již všechna čísla za dvě koruny. Od téhož roku je v tiráži uvedena také cena předplatného. Čtvrtletní předplatné stálo 26 Kčs, půlroční bylo za 52 Kčs a předplatné na celý

---

<sup>120</sup> Uveřejněna v *Bratrství* č. 19, 8. května 1946, s. 2.

<sup>121</sup> ČSNS měla ve volbách číslo 4.

<sup>122</sup> Akciová společnost „Cíl“ vznikla v roce 1939. V letech 1945–1946 spadala pod národní správu a od roku 1947 byla vedena politickou stranou ČSSD. Její činnost ukončilo znárodnění roku 1948. Dostupné na WWW: <<http://www.cil-praha.cz/>>.

<sup>123</sup> V roce 1945 číslo 24 – 25 a v roce 1947 číslo 50 – 51.

rok stálo 104 Kčs i s poštovným. List obsahuje inzerci a najdeme v něm i fotografie a obrázky. Průměrný počet článků v jednom vydání byl 40.

Noviny vycházely od roku 1945 až do roku 1948, kdy byly úředně zastaveny po vydání čísla 17. Po sloučení KSČ a ČSSD v červnu 1948 již nebyla potřeba, aby vycházel dvojí stranický tisk.<sup>124</sup> Redakce v posledním čísle odkazuje čtenáře na zpravodajství, které najdou ve východočeském deníku Právo lidu.<sup>125</sup>

### 3.3.1 Redakce

První číslo bylo vydané Národním výborem v Pardubicích a za redakci odpovídal prof. František Jiránek. Následující čísla jsou již vedena odpovědným redaktorem Miloslavem Broučkem. Redakce a administrace sídlila v Pardubicích v ulici Sladkovského 422. Po celý ročník 1945 vedl prof. František Jiránek kulturní rubriku s názvem „Budujeme v kulturním životě“.

Od druhého ročníku novin se po vydání sedmého čísla stává odpovědným redaktorem Václav Postřehovský. Pod číslem 43 je podepsán jako odpovědný redaktor Vladimír Železný. Sídlo redakce se v Pardubicích přesouvá na Náměstí Dr. E. Beneše 56/57. Od následujícího čísla je redaktorem opět Postřehovský, který zde působí až do roku 1948. V tomto roce se od 11. čísla stává šéfredaktorem a odpovědným zástupce listu Vladimír Andrš. Od 13. čísla je opět jako redaktor uveden Vladimír Železný, který zastává tento post až do zániku listu. Redakce využívala po celou dobu také dopisovatele z okolí. Hned v prvním čísle od ČSSD ze 14. června 1945 vybízí redakce občany, aby se přidali ke spolupráci: „*Podáváme ruku ke spolupráci všem, kteří pochopili nutnost tisku jako tribuny lidu, jako jeho léku proti šestiletému soustavnému otravování české duše jedem propagandy Goebbelse a Moravce.*“<sup>126</sup>

### 3.3.2 Periodicita

List vycházel jako týdeník ve čtyřech ročnících. V případě, že vyšlo dvojčíslo, následovala vždy týdenní přestávka. V ročníku 1945 vyšla dvě dvojčísla 6 – 7 a 24 – 25

---

<sup>124</sup> Redakce to v posledním vydaném čísle z 29. dubna 1948 komentuje takto: „*Dnešním číslem končíme vydávání našeho týdeníku „Budujeme“.* Činíme tak dobrovolně, vzhledem k politickým změnám a zjednodušení vyplývající pro Čs. sociální demokracii jejím sjednocením s KSČ.“

<sup>125</sup> Právo lidu také ukončuje činnost v roce 1948.

<sup>126</sup> Archiv Východočeského muzea v Pardubicích, Budujeme, 14. června 1945, s. 1.

Ve druhém a třetím ročníku vyšlo 51 čísel. V roce 1946 vyšla tři dvojčísla a v roce 1947 vydali jedno předvánoční dvojčíslo. Celkem tedy vyšlo 144 čísel týdeníku Budujeme (srov. tab. č. 1).

Tabulka č. 1, počet čísel periodika Budujeme v jednotlivých ročnících

Ročník	Počet čísel
1945	25
1946	51
1947	51
1948	17

### 3.3.3 Grafická podoba novin

Formát týdeníku Budujeme odpovídá přibližně formátu A3 – 295 x 410 mm. Texty byly na stránce rozdělovány do čtyř sloupců. Po celé čtyři roky existence listu, který vydávala ČSSD je podoba záhlaví (viz příloha č. 8) stejná. Nápis Budujeme je proveden tučně a podtržen černou čarou. Vlevo od něj je vlajka s písmeny SD a větvičkou s listím na pozadí drobných obdélníků, které znázorňují cihlovou zeď.

Za dobu vydávání novin se mezi čísly objevila čtyři s barevnou úpravou. Jednalo se vždy o zvýraznění čísla pomocí červené barvy. První barevné dvojčíslo 24 – 25 vyšlo 20. prosince 1945. Nápis Budujeme je znázorněn červeně (viz příloha č. 9) a na titulní straně je v pozadí za textem obrázek. Tento způsob grafického zvýraznění najdeme i na dalších stranách čísla. Další barevně provedená čísla najdeme již jen v roce 1947. Vztahují se vždy k nějakému významnému datu či události. Barevné číslo je vydané k příležitosti oslav 1. máje. Další barevně zvýrazněné číslo z 22. května se tematicky týká plánovaného krajského sjezdu strany a poslední z 27. května přináší zprávu o nově zvoleném předsedovi strany Bohumilovi Laušmanovi.

List je doplněn také černobílými fotografiemi s popiskou psanou kurzivou. Nejčastěji se jedná o reportážní či portrétní fotografie. V listu najdeme také jednoduché náčrty např. ideového návrhu úpravy pardubického vlakového nádraží a železnice<sup>127</sup>, či mandelinky bramborové<sup>128</sup> a další. Během volební kampaně v roce 1946 jsou čísla hojně doplněna

<sup>127</sup> Archiv Regionálního muzea v Chrudimi, Budujeme, č. 6 – 7, 19. července 1945, s. 7.

<sup>128</sup> Archiv Regionálního muzea v Chrudimi, Budujeme, č. 32, 14. srpna 1947, s. 4.



obrázky vztahujícími se k volební kampani a časté je použití stranického znaku. Samotnou grafickou kapitolou je potom inzerce, která je v prvním poválečném roce striktně umístěna na poslední stranu listu. V následujících letech je i na jiných stranách.

V některých číslech ročníku 1947 najdeme komiksy (viz příloha č. 10). První se objevil v čísle čtyři na titulní straně a vztahoval se k článku o úmrtnosti kojenců. Všechny další komiksy<sup>129</sup> jsou od stejného autora. Mají působit výchovně a zabývají se otázkami správné péče o kojence. Komiksy se stejným provedením se objevují i v týdeníku Bratrství.

Jednotlivé texty jsou od sebe oddělovány nejčastěji černou linkou, linií přerušenu písmenem „o“ nebo křížkem. Názvy některých rubrik jsou v rámečku. Krátké zprávy v rubrikách mají často pro větší odlišení zvýrazněnou první větu. Redakční zprávy, které upozorňují na harmonogram vydávání listu či jeho rozsah v případech technických potíží, jsou psány tučným písmem. Texty mívají jako podpis autora převážně zkratky a spíše u delších textů je uvedeno celé jméno autora.

### 3.3.4 Obsah

List se věnuje událostem v celém Pardubickém kraji. Velký důraz je kladen na stranické informace a vnitropolitickou situaci.

Na titulní straně jsou převážně články, které se týkají stranických událostí. Časté jsou přepisy proslovů politiků nebo politické profily členů strany. Dále jsou na titulní straně zprávy týkající se Pardubic a někdy je zde zařazena i zpráva vztahující se k ostatním městům kraje či k hospodářství. Na první straně se obvykle nachází úvodník, který píše odpovědný redaktor a ojediněle také báseň.

Týdeník neměl stejné rubriky v každém vydání. Některé se objevovaly vždy a jiné jednou za čas. Postupně jsou během roku 1945 do listu zařazeny rubriky, které můžeme najít i v dalších letech.

Po celý rok 1945 je strana tři, kromě několika výjimek, vyhrazena rubrice „Budujeme v kulturním životě“, kterou vedl prof. F. Jiránek. Na této stránce mohli čtenáři najít pod jednotlivými oddíly informace o divadle, hudbě, nových knihách, filmech, přednáškách nebo výtvarném umění. Na kulturní stránce mohli čtenáři číst i krátké zprávy o akcích Dělnické akademie. Byl zde také nechán prostor pro publicistiku. Nejčastěji se jednalo o sloupek, který se zabýval aktuálním vážnějším společenským tématem. V některých číslech je na straně tři

---

<sup>129</sup> Komiksy byly v číslech 4, 7, 9, 11, 15 a 17 roku 1947.

umístěna také báseň či program Východočeského rozhlasu. Tato kulturní rubrika v následujících ročnících neměla takový prostor a rozsah se zúžil jen na „Kulturní sloupek“ nebo „Kulturní „dvojsloupek“. V roce 1946 se objevily kulturní zprávy také pod rubrikou „Drobné kulturní zprávy“.

Na straně dvě byly často informace o vývoji republiky a také texty<sup>130</sup> na pokračování, které vycházely i v několika po sobě jdoucích číslech.

Rubrika s názvem „Zprávy z krajů...“ je nejčastěji v roce 1945 umístěna na straně čtyři. Pod jednotlivými okresy<sup>131</sup> jsou zařazeny krátké zprávy. V následujících letech je sice obsažena v každém čísle, ale s rozdílným prostorem, na různých stranách a již se nevěnuje všem okresům, protože některým je dán samostatný prostor.

Později se v novinách vyčleňuje samostatná rubrika „Budujeme na Holicku“<sup>132</sup> a „Budujeme v Dašicích“<sup>133</sup>. Od roku 1946 se v novinách objevuje dvojsloupek<sup>134</sup> věnovaný událostem v Lanškrouně.

Zajímavý je vývoj rubriky „Budujeme Žambersko“, která je zařazena v novinách od roku 1947–1948. Od čísla pět v roce 1948 se z ní stává samostatná příloha novin. „Budujeme Žambersko“ mělo prostor jednoho celého listu v novinách. Čtenáři měli příspěvky a korespondenci, která se týkala této přílohy, zasílat filiální redakci<sup>135</sup> v Žamberku.

Rubrika „Budujeme na Ústecku“ je v listu umístěna v letech 1946–1948. Je do ní zařazen také sloupek s názvem Trhliny<sup>136</sup>, který je vždy podepsán jménem Joček. Autor zde hodnotí ústecké události z vlastního pohledu. Pod touhou rubrikou je zařazen také text s názvem „Z notesu Ferdy Ouštáka“, který glosuje ústecké dění. Oba autoři se svými názorovými sloupky vzájemně doplňují. Např. v jednom případě Oušták podporuje článek Jočka: *„Na mého kolegu z „Budujeme“ – Jočka – se občas někteří lidé zlobí. Nejvíc ti, kterých se jen trochu dotkne ve svých „Trhlinách“... Musím se zastati kolegy Jočka, na jehož adresu na té konferenci bylo také řečeno, že pan Trhlina má trhlinu na mozku. Ba ne, pánové,*

---

<sup>130</sup> Např. „Na okraj událostí kolem atentátu na Heydricha“, text vyšel v Budujeme 1 – 8 roku 1945. Další text na pokračování se věnuje třeba odboji v Hlinsku a do několika čísel je rozdělen i text s názvem „Pro schvalování atentátu“.

<sup>131</sup> Pod rubrikou „Zprávy z krajů...“ jsou zprávy ze Svratecka, Hlinecka, Poličska, Vysokomýtska, Choceňska, Českotřebovska, Ústecka nad Orlicí, Chrudimska, Holicka, Přeloučska, Lanškrounska.

<sup>132</sup> Rubrika „Budujeme na Holicku“ je v listu od čísla 15 z roku 1945 a v listu je až do roku 1948.

<sup>133</sup> „Budujeme v Dašicích“ je v listu od čísla 9 roku 1946 a v listu se vyskytuje do roku 1947.

<sup>134</sup> Poprvé se objevil „Lanškrounský dvojsloupek“ v čísle 29 roku 1946 a v listu se objevuje až do roku 1948.

<sup>135</sup> Adresa redakce v Žamberku – Nádražní ulice 764.

<sup>136</sup> Ukázka ze sloupku „Trhliny“ od autora Jočka: *„Bylo přede mnou mnoho těch, kteří slovy mírnými i příkrými se snažili odstraniti, nebo zmírniti spory vzniklé vypjatou soutěží mezi Českou Třebovou a Ústím. I já osobně jsem přesvědčen, že těmi několika řádky se mně nepodaří vygumovati tradiční nedůvěru oušťáků k třebovským a naopak. Chtl bych jen konstatovati fakta, na nichž nemůže nikdo nic změnit jakýmkoliv zásahem. Na světě není ještě velestroj, který by byl s to přemístiti Ústí nad Orl. se vším všudy ráz o 20 km na západ, nebo Českou Třebovou o tutěž vzdálenost na východ...“* (Budujeme č. 5, 1947, str. 5.)

tomu „to myslí moc dobře!“. Máme naopak přesné zprávy, že kdosi má „velké trhání“ když „Trhliny“ čte.“<sup>137</sup>

Sloupek se zprávami z Chrudimi se objevuje od roku 1947 od čísla 41 jako „Chrudimský dvojsloupek“.

Od čísla osm roku 1945 se objevuje rubrika se zkratkou „ROH“, později je její název upraven na „Revoluční Odborové Hnutí“. Obsahovala organizační informace a objevuje se ve všech zkoumaných ročnících. S podobným účelem je do listu zařazena poprvé od čísla 16 roku 1945 rubrika „SČM“<sup>138</sup> a rubrika „ONV – MNV“, která je v listu od čísla 17 téhož roku. Obě jsou v listu pouze v letech 1945–1946.

Mezi zemědělské rubriky patřila: „Budujeme východočeské zemědělství“<sup>139</sup> a „Budujeme pro zemědělce“<sup>140</sup>, která je v listu až do roku 1948. Rubrika „Hovoříme s vesnicí“<sup>141</sup> je v listu od roku 1947.

Ve všech ročnících nechybí ani rubrika s názvem „Sport“ či „Sport a tělovýchova“ a rubrika se zkratkou „DTJ“, kde jsou informace z Dětské tělovýchovné jednoty z Pardubického kraje. Dalším poměrně stálým prvkem v ročnících 1946-1948 je „Sloupek komise mládeže“ či „Dvojsloupek komise mládeže“, podle prostoru. Zde byly např. informace o poradách Krajské komise mládeže ČSSD.

Rubrika „Tvář našeho kraje“<sup>142</sup> je v listu jen v roce 1946. Byly v ní vybrané zprávy z jednotlivých krajů. V některých případech byla oddělena od okolního textu samostatným rámečkem.

V letech 1946–1947 můžeme v novinách najít rubriku „Okénko strany“, kde jsou krátké zprávy o konferencích strany a proslovech.

Občas se v číslech objevuje také krátká rubrika „Jednou větou“ (1945–1946), kde jsou stručné zprávy shrnuté do jedné věty a týkají se převážně celé republiky. Občasná je také rubrika „Zprávy místní“<sup>143</sup> či „Různé zprávy“<sup>144</sup>. Ojedinelá je rubrika „Hlasy čtenářů“, která je zařazena do ročníku 1947. V této rubrice jsou krátké články od čtenářů a obvykle se jedná o nějakou žádost o změnu např. ohledně příspěvků na děti, studenty a další.

Do obsahu novin zasáhly také dvě významné události související s politickým vývojem republiky. Na stránkách Budujeme se odráží průběh voleb v roce 1946. Během

<sup>137</sup> Publikováno v Budujeme č. 5, 1947, str. 5.

<sup>138</sup> Zkratka pro Svaz české mládeže.

<sup>139</sup> Poprvé se objevuje v čísle 10, ročníku 1945 a přetrvávala ještě do roku 1946.

<sup>140</sup> Poprvé je v listu od čísla 23, ročníku 1945.

<sup>141</sup> Rubrika „Hovoříme s vesnicí“ se poprvé objevila v roce 1947 v čísle 22.

<sup>142</sup> „Tvář našeho kraje“ se poprvé objevuje od čísla 23 roku 1946.

<sup>143</sup> V listu je pouze v roce 1947

<sup>144</sup> Rubrika „Různé zprávy“ je v listu jen v roce 1948.

volební kampaně se v listu objevují hesla strany např.: „*Sociální strana vždy splnila, co slíbila. ČSSD: věrna republice – věrna demokracii – věrna socialismu.*<sup>145</sup> *Spravedlivou mzdu zemědělcům zajistí ČSSD.*<sup>146</sup>“ Dále jsou tu prezentováni kandidáti strany a objevují se také kritické texty mířící na ostatní politické strany.

Další výrazný zásah do obsahu novin způsobila politická krize v únoru 1948. V průběhu února jsou titulní strany věnovány vnitrostranické politice a budoucnosti ČSSD.

### 3.4 Rudá (Východočeská) zář

Posledním zkoumaným periodikem je Rudá zář, list Komunistické strany. První číslo pro kraj Pardubice vyšlo 20. května 1945. List tiskl Bedřich Brix<sup>147</sup> v Pardubicích. Oficiálním majitelem a vydavatelem byl Krajský výbor KSČ v Pardubicích. Do poloviny roku 1947 vycházely noviny pod názvem Rudá zář. V 28. čísle z 11. července 1947 oznamuje redakce změnu názvu. V rámci soutěže na nový název listu byl vybrán návrh „Východočeská zář“. Podle redakce vítězný návrh pokračoval v tradici listu a slovem „východočeská“ vystihoval regionální charakter listu. Od dvojčísla 29 – 30 je tedy list přejmenován na Východočeskou zář.

Jako jediný z pardubických stranických týdeníků přečkala Východočeská zář rok 1948 a pokračovala ve vydávání až do roku 1952. Podle Adresáře československého tisku<sup>148</sup> byl náklad listu 25 000 výtisků.

Počet stran se pohyboval v roce 1945 po začátku vydávání listu od dvou do čtyř stran. Později se vydání rozšířilo na šest, osm až deset stran. V případě deseti stránkového čísla byla na posledních dvou stranách vždy inzerce.

První čísla, která vyšla v roce 1945, stála 80 haléřů. Noviny od čtvrtého čísla tohoto roku stály jednu korunu. Při vyšším počtu stran se cena listu v roce 1945 pohybovala v rozmezí 1.50 – 2 koruny. V roce 1946 stála převážná většina čísel Rudé záře dvě koruny. Výjimkou v tomto ročníku byla dvě dvojčísla za tři koruny. V následujícím roce je cena listu podobná a z řady vybočuje jen dvojčísla 17 – 18 s deseti stranami za čtyři koruny. Poslední dvě strany opět tvořila jen inzerce. V ročníku 1948 stojí list stabilně dvě koruny i při

---

<sup>145</sup> Budujeme, č. 17, 25. dubna 1946, s. 1, 4.

<sup>146</sup> Budujeme, č. 18, 3. května 1946, s. 2.

<sup>147</sup> Od roku 1948 byla firma pod národní správou. Zanikla v roce 1949, kdy byl podnik znárodněn a přeměněn na n. p. Východočeské tiskárny v Pardubicích. (Dostupné na WWW <<http://www.caakosatec.cz/index/pf-2013.html>>).

<sup>148</sup> Adresář československého tisku, 1948.

rozdílném počtu stran. List obsahoval fotografie, obrázky a inzerci. Průměrný počet článků v jednom čísle se pohyboval okolo 50.

### 3.4.1 Redakce

Prvním odpovědným redaktorem listu byl František Kout. Redakce a administrace měla v letech 1945–1947 stejnou adresu na ulici Pernerova 79 v Pardubicích. Odpovědným redaktorem se v roce 1946 od čísla 31 stává Karel Kubín. V následujícím roce od čísla 14 je vedoucím a odpovědným redaktorem Vladimír Kubát. Od čísla 33 se Kubátova pozice mění a stává se odpovědným zástupcem listu. V roce 1948 přichází od čísla 33 další změna a vedoucí redaktorkou a odpovědnou zástupkyní je Milada Beranová. Mění se i adresa a sídlo redakce se přesouvá do ulice Jindřišská. Redakce využívala i další dopisovatele.

### 3.4.2 Periodicita

List vycházel týdně. Celkem ve čtyřech zkoumaných ročnících vyšlo devět dvojčísel a čísla, která po nich následovala, vycházela převážně ihned za týden. Výjimečné je vydání zdarma ze 14. srpna 1945, které se týkalo programu KSČ. Spojená čísla se objevují až od roku 1946, kdy vyšlo v listu dvojčíslo 17 – 18 Toto společné číslo se v každém ročníku vztahovalo k oslavám 1. máje. Další dvojčíslo 48 – 49 vyšlo na konci roku. V ročníku 1947 vyšla čtyři dvojčísla. Opět to bylo 17 – 18 Pouze po vydání čísla 28 z 11. července nastala výjimka a následovala tři týdny přestávka. Redakce ji v čísle zdůvodňuje dovolenými v tiskárně B. Brixie. Následující číslo vychází 18. července a jednalo se o dvojčíslo 29 – 30, ve kterém se změnil název listu. Další dvojčíslo bylo 31 – 32 a na konci roku 50 – 51 V posledním zkoumaném ročníku vyšla dvojčísla 17 – 18, 27 – 28 a po týdenní přestávce 29 – 30. Celkem vyšlo za čtyři roky 175 čísel (srov. tab. č. 3).

Tabulka č. 3, počet čísel periodika Rudá/Východočeská zář v jednotlivých ročnících

Ročník	Počet čísel
1945	24
1946	49
1947	51
1948	51

### 3.4.3 Grafická podoba novin

Formát je v prvním roce 1945 proměnlivý. První až čtvrté číslo mělo rozměry 300 x 450 mm. Od pátého po deváté číslo měl list menší rozměry 265 x 375 mm. Výjimečné bylo dvojčíslo 10 – 11, kde byl rozměr listu 300 x 420 mm. Potom se velikost týdeníku od roku 1946 ustaluje na 310 x 460 mm.

Záhlaví listu (viz příloha č. 11) se ve zkoumaném období změnilo celkem čtyřikrát. V roce 1945 byl v záhlaví název listu černým písmem a pod ním v černě vyplněné liště byl podtitul napsaný bílým písmem: List komunistické strany Československa pro kraj Pardubice. Na pravé straně nad názvem listu je uveden ročník, číslo a cena. Vlevo je potom datum vydání.

V roce 1946 je název listu proveden jiným fontem. Ještě v průběhu roku 1946 se podoba mění a od čísla 13 je název v záhlaví opět proveden jinak. Vlevo od názvu listu je v rámečku uveden ročník, číslo, cena a datum. Vpravo v rámečku jsou informace o redakci, majiteli a vydavateli, tiskárně a redakční uzávěrce. Středu záhlaví dominuje slovo zář a po levé straně je jiným fontem připsáno slovo rudá. V průběhu roku se podoba záhlaví ještě přizpůsobuje. Informace, které se objevují v tiráži, najdeme na konci listu a vpravo jsou místo nich upoutávky, co najdou čtenáři na dalších stranách. Ke konci roku se někdy v horní části listu nachází fotografie, takže se celé záhlaví posouvá ke straně. Po této změně je podtitul mezi dvěma černými liniemi a zní: List KSČ Pardubického kraje.

V roce 1947 je až do změny názvu podoba záhlaví stejná. Od dvojčísla 29 – 30 je název listu upraven, slovo východočeská je menší velikosti než slovo zář a je podtrženo černou linkou. Vlevo se často vyskytuje fotografie. V levé části nad názvem je uveden ročník, číslo a pod ním je datum vydání. V pravé části nad názvem je cena listu. Podtitul má stejnou formu jako dříve. Tato podoba v listu zůstala i po celý rok 1948.

Noviny byly černobílé, ale také Rudá/Východočeská zář měla barevně upravená čísla novin. Jednalo se vždy o použití červené barvy. První barevné číslo 21 vyšlo v roce 1945 k oslavám 28. října. V záhlaví je na pozadí názvu listu rudá pěticípá hvězda, jeden ze symbolů komunismu. Dále je v listu zvýrazněna červeně jedna inzerce. Barevné dvojčíslo 17 – 18 se objevilo v roce 1946. Bylo vydané k příležitosti oslav 1. máje. Červeně byl zvýrazněn jen název titulu a heslo na titulní straně: „Svorně budujme silnou a šťastnou republiku!“. V roce 1947 již s novým názvem vyšlo barevné číslo 44, které se věnovalo oslavám 30. výročí SSSR. Červeně zvýrazněny jsou jen některé prvky v čísle např. titulek a rámeček na titulní straně.

Barevně je potom zvýrazněna i inzerce. Nejvíce barevných čísel přichází z ročníkem 1948, kdy vyšla celkem čtyři barevná čísla. První číslo 14 z roku 1948 se věnuje konferenci KSČ v Pardubicích. K oslavám 1. máje opět vyšlo barevně dvojčíslo 17 – 18. Následující číslo bylo také barevně upraveno k oslavám 9. května. Na titulní straně je červený obrázek na pozadí. Poslední barevné číslo 42 vyšlo 28. října a je věnováno oslavám 30. výročí republiky.

Obrazovou přílohu tvoří hlavně fotografie reportážní a portrétové. Dále noviny využívají obrázky a diagramy<sup>149</sup>.

V některých případech jsou zde graficky upravené i názvy rubrik např. ohraničené rámečkem. Později jsou názvy rubrik doplněny tematickými obrázky, hlavně u rubrik „Kultura“, „Zemědělství“ či „Hovory s venkovem“.

Ve „Sloupku důvtipu“ je umístěna i křížovka. Ze všech zkoumaných periodik má tento list nejpropracovanější grafickou podobu. U titulků mimo rubriku se setkáváme i s velkou variabilitou fontů pro jednotlivé titulky. Inzerce je v listu umístěna převážně na posledních stranách.

### 3.4.4 Obsah

Týdeník se opět zabývá stranickými informacemi a vnitropolitickou situací v ČSR. V novinách jsou dále témata z kultury, sportu a hospodářství. Rudá/Východočeská zář oproti ostatním zkoumaným týdeníkům věnuje větší pozornost i zprávám ze zahraničí. Jednotlivé rubriky nejsou ve všech číslech stejné, přesto jsou např. oproti Bratrství poměrně stabilní a v ročnících jsou dodržovány stejné názvy rubrik. Krátké texty v rubrikách byly oddělovány jen zvýrazněním první věty.

Delší články bývají přetahované na další strany v listu. Časté jsou i texty na pokračování, které jsou publikovány v několika číslech po sobě. Příkladem může být román „Duha“ od Wandy Wasilewské v ročníku 1948.

Na titulní straně jsou texty týkající se KSČ. Jednalo se o prohlášení straníků, přepisy proslavů nebo informace o sjezdech strany. Dále se na titulní straně často objevovaly články, které se vztahovaly na celý Východočeský kraj. Častá je na první straně rubrika „Co kdo řekl“ v letech 1945–1946, kde byly citáty významných osobností z řad politiků českých i zahraničních. Prostor na první straně je věnován také úvahovým textům na významná společenská témata.

---

<sup>149</sup> Např. diagram šedé litiny a válců, Rudá zář, č. 45, 29. listopadu 1945, s. 2.

V listu byly stranické rubriky „Naše hnutí“ (1945–1946) a „Naše organizace“ (1946, 1948), které obsahovaly krátké informace o dění ve straně, plánovaných sjezdech a aktivitách. V roce 1945 je v novinách zařazena rubrika „Odborové hnutí“. Zabývala se záležitostmi Krajské odborové rady v Pardubicích. Rubrika zabývající se dalšími organizacemi byla „Svaz české mládeže“ nebo jen se zkratkou „SČM“ (1945–1948) a „Svaz přátel SSSR“ (1945–1946). V letech 1947–1948 byla do listu zařazena ještě jedna rubrika se zájmem o Sovětský svaz „Pohled na SSSR“.

Na zahraniční zpravodajství byly orientované rubriky „Okno do světa“ (1945), „Týden ve světě“ (1946–1948) a „Zahraničně-politický přehled“ (1948). Krátké zprávy byly řazeny do rubriky „Různé zprávy“ v letech 1945–1946. Jednalo se hlavně o zprávy z Pardubic.

Událostmi z předchozího týdne se zabývala rubrika „Zprávy týdne“ (1946–1947), kde byly vybrané zprávy z Pardubic a okolí. Od roku 1947 začaly být zprávy rozdělovány pod jednotlivé okresy<sup>150</sup>.

Hospodářstvím se zabývala rubrika „Hlas nových zemědělců“ (1945–1946) a „Z továren a dílen“ (1945–1946). V letech 1947–1948 je v novinách vyhrazen větší prostor rubrice „Zemědělství“.

Sloupek „My o pracovním plánu...“ se v listu objevoval často na titulní straně v období 1946–1947 a pojednával o programu KSČ a aktivitách strany.

Rubrika „Hovory s venkovem“ (1946–1947) informovala čtenáře o událostech z dalších měst Pardubického kraje.

Rubrika s názvem „Odjinud“ (1946–1947) obsahovala krátké výňatky<sup>151</sup> z textů jiných periodik. Obvykle k nim redakce připojovala vlastní krátkou kritiku. V některých případech není uveden ani zdroj citovaného textu. „My mezi sebou“ byla rubrika z ročníku 1946–1947, kde jsou krátká vyjádření dopisovatelů na určité otázky z kraje.

V listu jsou i krátké rubriky, které se věnují dopisovatelům a čtenářům: „Z vašich dopisů“ (1946–1947), „Našim dopisovatelům“ (1947) a „Čtenáři nám píší“ (1947–1948).

V letech 1945–1946 je v listu rubrika ohraničovaná rámečkem s názvem „Tak se to dělá“, kde jsou pracovní úspěchy podniků, informace o zorganizovaných brigádách či poděkování zprostředkované pomocí novin.

<sup>150</sup> Pardubicko, Choceňsko, Chrudimsko, Přeloučsko, Ústecko, Litomyšlsko, Holicko, Lanškrounsko, Vysokomýtsko.

<sup>151</sup> Např. „*Jedna kulturní ze Svobodných novin*: Předseda sněmovny Joža David při svém zájezdu do SSSR uměl více rusky, než jeho průvodci, kteří znali říci rusky: -Haspadine, nežral ste mi kaviár.“ (Rudá zář, č. 4, 1946). Další příklad s komentářem Rudé záře: „*Prach jsi a v prach se obrátíš*. Křesťanská filosofie na příkl. vždy pohlížela na vesmír jako na něco pomíjejícího a podrobeného změně. – Prach jsi a v prach se obrátíš – co jiného znamená tato věta, než thesi o vzniku a zániku? *aneb Lidová demokracie uvažuje nad dialektickým materialismem.*“ (Rudá zář, č. 6, 1946).



V listu jsou i témata týkající se kultury. Věnuje se jim např. rubrika „Kulturní zpravodaj“ (1945), „Kultura“ (1946–1947), či „Kulturní činnost“ (1947). V rubrice „Kultura“ bývá zařazeno i několik podrubrik např.: „Film mládeže“ (1945), „Film“ nebo název „Ze světa filmu“ (1946–1947), „Z knižního trhu“ (1946–1948). Někdy je pod kulturní rubriku zařazen i sloupek s názvem „Ano + Ne“ (1946–1947), kde jsou recenze na divadelní představení. Na stránce s kulturní tematikou je v roce 1947 v několika číslech zařazen článek o Východočeském národním divadle v Pardubicích. Text měl vždy jednotný kreslený titulek „Zákulisí VND“.

Sportu se ve zkoumaných ročnících věnovala rubrika „Sport a tělovýchova“ nebo jen „SPORT“.

V novinách je i několik sloupků věnovaných organizacím např. „Sokolský sloupek (1948) a „Sloupek žen“ (1946–1947). Výjimečný byl „Sloupek důvtipu“ (1946–1948). Jednalo se o zábavný sloupek s křížovkou a dalšími logickými úlohami. Takový typ zpestření novin se ve výše zmíněných periodikách vůbec nevyskytoval.

Ojedinelá byla rubrika „Zrcadlo“ (1946), ve které se vyskytovaly kritické články zabývající se např. špatnou správou MNV, politickou situací aj.

V rubrice „Nová generace“ (1947) byly uveřejňovány básně. Dalším prvkem byl program Východočeského rozhlasu. V roce 1945 byl program pojmenován „Na vlně 520 m“ a v roce 1946 se jmenoval „Východočeský vysílač“.

V letech 1947–1948 byla do novin zařazována publicistika a texty měly přímo vyhrazený prostor pojmenovaný: „Kursiva – reportáž – komentář – feuilleton – příspěvky čtenářů.“

Obsahovou stránku listu dále výrazně ovlivnil politický vývoj v republice. Jednalo se hlavně o volby v květnu 1946 a období února 1948. V souvislosti s volbami se např. objevuje rubrika „To je naše agitace“,<sup>152</sup> kde jsou uveřejňovány úspěchy KSČ.<sup>153</sup> V novinách se často v květnu tohoto roku objevuje číslo kandidátky<sup>154</sup> KSČ a seznamy kandidátů. Do novin číslo 20 ze 17. května je vložen list, kterým strana oslovuje voliče. Nadpis textu zní: „26. května

---

<sup>152</sup> Poprvé se rubrika objevuje v novinách č. 17–18 z 1. května 1946.

<sup>153</sup> Rubrika „To je naše agitace“ obsahovala v bodech seřazené úspěchy a aktivity stany. Např.: „Ženy KSČ v Přelouči ustavily 2 pomocné brigády po šesti ženách na zemědělské práce... Aby se dětem lépe učilo. Místní organizace KSČ ve Lhotce u České Třebové usnesla se ve své členské schůzi, že soudruzi vyučení malíři provedou vymalování školních učeben... Místní organizace KSČ na Chrudimsku organizují a provádějí pomoc venkovu...“ (Rudá zř, č. 19, 9. května 1946, s. 2).

<sup>154</sup> Číslo kandidátky KSČ bylo 1.

1946 všichni s komunisty za šťastnou a silnou republiku československou“. V listu se objevují i hesla typu: „S komunisty k rozkvětu východočeského kraje!“<sup>155</sup>

V únoru 1948 v novinách začínají vycházet články, které reagují na politickou krizi. V čísle osm z 20. února jsou na první straně články s titulky: „*Národní fronta a jednota lidu musí být zachována - Komunistická strana vyzývá k bdělosti a ostražitosti - Voláme všechny pokrokové síly do boje proti podvratným záměrům reakce*“ nebo „*22. února rozhodne dělnický sněm o tom, jak učinili konec hazardérské hře o základy naší republiky*“.

V následujícím čísle z 27. února po převratu je hned na první straně kritizovaná ČSNS v článku s názvem „*Nár. socialisté chystali ozbrojené povstání*“. V následujících číslech začíná silná propaganda<sup>156</sup> KSČ, která je charakteristická po celé období totalitního režimu Československa.

---

<sup>155</sup> Rudá zř. č. 21, 24. května 1946, s. 1.

<sup>156</sup> V listu se např. těsně po převratu objevuje kritika dalších politických stran a hojně se objevují články o náboru nových členů do KSČ.

## 4. ZÁVĚR

Hlavním cílem práce bylo zmapovat, jaká regionální politická periodika vycházela v Pardubicích a v Chrudimi po 2. světové válce, a charakterizovat je podle stanovených kategorií. Pomocí bibliografií<sup>157</sup> jsem vyhledala stranická periodika ve zvolených městech.

V letech 1945–1948 v Pardubicích vycházely listy: Bratrství, Budujeme a Rudá/Východočeská zář. V Chrudimi vycházel list Dnes a zítra, který záhy ukončil svou činnost a je tak posledním chrudimským periodikem, které navazovalo na předválečnou tradici chrudimské žurnalistiky. Do zkoumaného vzorku se mi podařilo zařadit všechna vydaná čísla novin.

Považovala jsem za důležité v první kapitole práce uvést společensko-politický kontext doby. Dále jsem se snažila představit proměnu médií, nástup cenzury a postupné upravování tisku, které vyvrcholilo rokem 1948. Krátkou kapitolu jsem věnovala regionálnímu tisku v republice a dále jsem se zabývala přímo regionálním politickým tiskem, který vycházel ve zvolených městech.

V analytické části je pozornost zaměřena na deskripci periodik po formální i obsahové stránce pomocí stanovených popisných kategorií, které jsem uvedla na konci teoretické části. Základní údaje o novinách jsem shrnula i do tabulek v příloze.

V rámci dílčího cíle jsem zjišťovala, jak byla periodika ovlivněna nástupem KSČ k moci. Období třetí republiky považuji za zlomové, protože zásadně ovlivnilo vývoj země na dalších 41 let. Republika již nenavazuje na tradice Československa před válkou. Během tří let se změnil politický systém, média ztratila svobodu a až do roku 1989 sloužila zájmům komunistů a jejich propagandě. Společnost se obrací na Sovětský svaz jako na osvoboditele a nového spojence, což se projevuje i na obsahu novin regionální úrovně. Vůdčí pozici v republice získává KSČ již v počátcích při ustanovení Národní fronty. Ve volbách v roce 1946 KSČ s přispěním obratné propagandy vítězí a otevírá si cestu k moci. Zpočátku se zásahy do vydávání tisku mohly ukrývat za nedostatek papíru a dopravní potíže po válce. Později už MI mohlo zasahovat do obsahu tisku pod záštitou státních zájmů. Po komunistickém puči v roce 1948 KSČ držela v rukou veškerou moc.

Nástup komunistů v roce 1948 s sebou přinesl postupný zánik ostatních stranických listů. Ukončení činnosti listů stran ČSNS a ČSSD v Pardubickém kraji přímo souviselo se změnou moci v roce 1948. Noviny Bratrství, které vycházely pod záštitou ČSNS, byly

---

<sup>157</sup> Adresář československého tisku, 1948; Bičík, 1959; Kaňka, 1963.

úředně zastaveny ještě před únorovým pučem. List Budujeme od ČSSD ukončil svou činnost brzy po přeměně moci, protože se strana spojila s KSČ. Naopak v novinách Východočeská zář, které dále pokračují, je vidět po komunistickém puči zřetelné upevnění komunistické ideologie a noviny se ihned stávají nositelem propagandy, která je typická pro další období totalitního režimu Československa.

Stanovené cíle práce se podařilo naplnit. Jen u chrudimského periodika nebylo možné jasně určit, co způsobilo jeho brzký zánik, protože v listu není žádné vysvětlení a hledání informací vyžaduje dlouhodobější systematické prohledávání fondů vydavatelů – chrudimského MNV a ONV ve Státním okresním archivu v Chrudimi.

Téma zatím není v odborné literatuře dostatečně zpracováno a pozornost by si zasloužila i další regionální periodika. Vzhledem k tomu, že např. list Bratrství má dlouholetou tradici, bylo by možné sledovat souhrnně jeho vývoj i před okupací. Práce by mohla sloužit také jako východisko pro další zkoumání periodik např. z jazykového hlediska. Bylo by možné porovnat rozborů komunistické řeči z let 1948–1989, které můžeme nalézt např. v díle od Petra Fidelia<sup>158</sup> či v knize od Františka Čermáka, Václava Cvrčka a Věry Schmiedtové,<sup>159</sup> s regionálním tiskem z období před začátkem totalitního režimu.

---

<sup>158</sup> Fidelius, P.: Řeč komunistické řeči. Praha: Triáda 1998. ISBN: 80-86138-03-8.

<sup>159</sup> Čermák, F. – Cvrček, V. – Schmiedtová, V.: Slovník komunistické totality. Praha: Nakladatelství lidové noviny 2010. ISBN 978-80-7422-060-9.

## Seznam zkratk

- ČTK – Česká tisková kancelář
- DTJ – Dětská tělovýchovná jednota
- MI – Ministerstvo informací
- MNV – Místní národní výbor
- NF – Národní fronta Čechů a Slováků
- NV – Národní výbor
- ONV – Okresní národní výbor
- PI – Povereníctvo informací
- ROH – Revoluční odborové hnutí
- SČM – Svaz české mládeže
- VND – Východočeské národní divadlo
- ZNV – Zemský národní výbor

## Seznam použité literatury a internetových zdrojů:

- *Adresář československého tisku*. Praha: Orbis 1948.
- BARTOŠEK, Jaroslav: *Základy žurnalistiky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati 2002. ISBN 80-7318-059-6
- BALÍK, Stanislav: *Tři roky svobody? Pretotalitní režim v Československu v letech 1945 – 1948*. In: Rexter. Praha: 2002. [Cit. Dne 20. 3. 2014]. Dostupné z WWW <<http://www.rexter.cz/tri-roky-svobody-pretotalitni-rezim-v-ceskoslovensku-v-letech-1945-1948/2002/11/01/>>. ISSN 1214-7737
- BEDNAŘÍK, Petr: *Český tisk v letech 1945–1948*. In: Končelík, J. – Köpplová, B. – Prázová, I. – Vykoukal, J. (eds.): *Rozvoj české společnosti v Evropské unii*. Praha: Matfyzpress 2004, S. 132–144. s. 132-144. [Cit. dne 15. 2. 2014]. Dostupné z WWW <[http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/385\\_bednarik\\_1945-1948.pdf](http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/385_bednarik_1945-1948.pdf)>. ISBN 80-86732-35-5
- BEDNAŘÍK, Petr – JIRÁK, Jan – KÖPPLOVÁ, Barbara: *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada 2011. ISBN 978-80-247-3028-8
- BIČÍK, Zdeněk: *Bibliografie pardubického kraje*. Pardubice: Krajský dům osvěty 1959.
- BRONCOVÁ, Dagmar: *Kniha o městě Pardubice*. Praha: nakladatelství Milpo media 1999. ISBN 80-86098-12-5
- *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků: výstava k dějinám českého tisku na území České republiky*. Praha: Státní ústřední archiv 2002. ISBN 80-86712-07-9
- DRÁPALA, Milan: *Na ztracené vartě západu*. Praha: Prostor 2000. ISBN 80-7260-046-X
- HÁJEK, Pavel: *Demografický vývoj města Chrudim*. Praha, 2008. Diplomová práce. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Katedra demografie a geodemografie. Vedoucí diplomové práce Jiřina Kocourková.
- HALADA, Jan: *Encyklopedie českých nakladatelství 1949–2006*. Praha: Libri 2007. ISBN 978-80-7277-165-3
- HROCH, Miroslav a kol.: *Úvod do studia dějepisu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1985.

- JANEČKOVÁ, Markéta: *Chrudimský regionální tisk jako nástroj propagandy v protektorátu Čechy a Morava*. Olomouc, 2010. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce Petr Orság.
- KAŇKA, Vladimír: *Bibliografie v českých krajích 1945–1963: Východočeský kraj*. Praha: Státní knihovna ČSSR 1963.
- KAPLAN, Karel – TOMÁŠEK, Dušan: *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1994. ISBN 8085270382
- KAPLAN, Karel: *Pravda o Československu 1945–1948*. Praha: Panorama 1990. ISBN 80-7038-193-0
- KAPLAN, Karel: *Československo v poválečné Evropě*. Praha: Karolinum 2004. ISBN 80-246-0655-0
- KLIMPL, Miroslav: *Co se kdy na Pardubicku šustlo*. Pardubice: Krajská knihovna v Pardubicích 2003. ISBN: 80-903037-5-7
- KOBETIČ, Pavel: *Chrudimský kaleidoskop XX. Století*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim 2001. ISBN 80-902531-6-4
- KOBETIČ, Pavel: *Osobnosti Chrudimska*. Chrudim: Okresní muzeum Chrudim 2002. ISBN 80-902531-8-0
- KOBETIČ, Pavel – PAVLÍK, Tomáš – ŠULC, Ivo: *Chrudim: Vlastivědná encyklopedie*. Praha: nakladatelství Milpo media 2005. ISBN 80-903481-4-9
- KONČELÍK, Jakub – VEČEŘA, Pavel – ORSÁG, Petr: *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál 2010. ISBN 978-80-247-3028-8
- NĚMEČEK, Josef: *II. odboj 1939-1945 v okrese Chrudim*. Chrudim: OV ČSBS Chrudim 2007. ISBN 978-80-254-1565-8
- OSVALDOVÁ, Barbora – HALADA, Jan a kol.: *Encyklopedie praktické žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha: Libri 1999. ISBN 80-85983-76-1
- REIFOVÁ, Irena a kol.: *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-926-7.
- ŠULC, Ivo: *Úvod do problematiky Chrudimských politických periodik druhé poloviny 19. století*. In: *Chrudimský vlastivědný sborník*. Chrudim: Okresní muzeum v Chrudimi 1 1996, s. 151-172. ISSN 1214-6048
- TUŠER, Andrej: *Ako sa robia noviny*. Bratislava: vydavateľstvo SOFA 1999. ISBN 80-85752-66-2

- VEBER, Václav: *Osudové únorové dny*. Praha: NLN 2008. ISBN 978-80-7106-941-6
- VERNER, Pavel: *Propaganda a manipulace*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha 2011. ISBN 978-80-7452-015-0
- ZIERIS, Karel František: *Nové základy českého periodického tisku*. Praha: Orbis 1947.

### **Internetové zdroje:**

- Oficiální internetové stránky statutárního města Pardubice [online]. 2008 [cit. 2014-08-03]. Pardubice. Dostupné z WWW: <<http://www.pardubice.eu/o-pardubicich/informace-o-meste/historie/pardubice-ve-20-stoleti/>>.
- Slovník české literatury po roce 1945 [online]. 2006–2008 [cit. 2014-09-04]. Dostupné na WWW: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1832>>.
- Cíl akciová společnost v Praze [online]. [cit. 2014-09-04]. Dostupné na WWW: <<http://www.cil-praha.cz/index.htm>>.
- Oficiální internetové stránky Integrovaného centra Kosatec [online]. 2012 [cit. 2014-09-04]. Dostupné na WWW: <<http://www.caakosatec.cz/index/pf-2013.html>>.



## **Seznam tabulek (použitých v textu)**

- Tabulka č. 1, počet čísel periodika Budujeme v jednotlivých ročnících
- Tabulka č. 2, počet čísel periodika Bratrství v jednotlivých ročnících
- Tabulka č. 3, počet čísel periodika Rudá/Východočeská zář v jednotlivých ročnících

## Seznam příloh

- Příloha č. 1, tabulka základních informací o týdeníku Dnes a zítra.
- Příloha č. 2, tabulka základních informací o týdeníku Bratrství.
- Příloha č. 3, tabulka základních informací o týdeníku Budujeme.
- Příloha č. 4, tabulka základních informací o týdeníku Rudá/Východočeská zář.
- Příloha č. 5, ukázka záhlaví týdeníku Dnes a zítra.
- Příloha č. 6, ukázka podoby záhlaví týdeníku Budujeme.
- Příloha č. 7, podoba novin Budujeme s barevnou úpravou. Vydání č. 24 – 25, 1945.
- Příloha č. 8, ukázky komiksů z týdeníku Budujeme, č. 4 a 7, 1947.
- Příloha č. 9, proměny podoby záhlaví týdeníku Bratrství. Seřazeno sestupně – 1948, 1947, 1945.
- Příloha č. 10, barevně upravení číslo 43 týdeníku Bratrství z roku 1947.
- Příloha č. 11, vývoj záhlaví listu Rudá/Východočeská zář – seřazeno chronologicky.

## Přílohy

Příloha č. 1, tabulka základních informací o týdeníku Dnes a zítra.

<b>Název periodika</b>	<b>Dnes a zítra</b>
Podtitul	List Národního výboru v Chrudimi
Vydavatel	Národní výbor v Chrudimi
Odpovědný redaktor	1945 – Miroslav Hanuš (od č. 1 – 12) Karel Sokol (od č. 13 – 16)
Redaktor	1945 – Miroslav Michálek (od č. 3) Josef Bareš (od č. 5 – 8) Radomír Bednář (od č. 9 – 16)
Tisk	Knih tiskárna Fr. Slavíka v Chrudimi
Cena výtisku	50 h
Celkový počet čísel	16
Formát	A3

Příloha č. 2, tabulka základních informací o týdeníku Bratrství.

<b>Název periodika</b>	<b>Bratrství</b>
Podtitul	1945 – List Čs. strany nár. socialistické župy pardubické 1946–1948 – Týdeník Čs. strany národně socialistické v kraji Pardubickém
Vydavatel	1945–1947 – Župní/Krajský výkonný výbor ČSNS v Pardubicích 1948 – Melantrich a. s.
Odpovědný redaktor	1945–1947 – Josef Kout 1947–1948 – Jindřich Holzbach (od č. 46)
Redaktor	1945–1946 – Václav Salivar 1947–1948 – Józsa Chmelík (od č. 9)
Tisk	1945–1948 – F. Hummelhans a spol. Pardubice
Cena výtisku	1.50 – 3 koruny
Celkový počet čísel	123
Formát	1945–1947 - 305 x 420 mm 1948 – 310 x 465 mm

Příloha č. 3, tabulka základních informací o týdeníku Budujeme.

<b>Název periodika</b>	<b>Budujeme</b>
Podtitul	Týdeník Československé sociální demokracie pro Východní Čechy
Vydavatel	1945–1947 – Československá sociální demokracie 1947– Cíl akciová společnost, tiskařské a nakladatelské podniky
Odpovědný redaktor	1945 – Miroslav Brouček 1946–1948 – Václav Postřehovský 1946 – Vladimír Železný (krátce, č. 43) 1948 – Vladimír Andrš (krátce, č. 11 – 13)
Redaktor	1945 – František Jiránek (kulturní rubrika)
Tisk	1945 – Fr. Hummelhans a spol. Pardubice 1945 – 1948 – Grafický ústav J. Otto & Růžička v Pardubicích
Cena výtisku	50 h – 3 koruny
Celkový počet čísel	144
Formát	295 x 410 mm

Příloha č. 4, tabulka základních informací o týdeníku Rudá/Východočeská zář.

<b>Název periodika</b>	<b>Rudá zář (1945–1947)</b> <b>Východočeská zář (1947 (od čísla 29 – 30) –1948)</b>
<b>Podtitul</b>	1945 – List komunistické strany Československa pro kraj Pardubice 1946 – List KSČ Pardubického kraje
<b>Vydavatel</b>	Krajský výbor KSČ v Pardubicích
<b>Odpovědný redaktor</b>	1945–1946 – František Kout 1946–1947 – Karel Kubín (od č. 31) 1947 – Vladimír Kubát (od č. 14) 1948 – Milada Beranová (od č. 33)
<b>Tisk</b>	Firma Bedřicha Brixie v Pardubicích
<b>Cena výtisku</b>	80 h – 4 koruny
<b>Celkový počet čísel</b>	175
<b>Formát</b>	1945 – (1 – 4 číslo) 300 x 450 mm – (5 – 9 číslo) 265 x 375 mm – (10 – 11 dvojčíslo) 300 x 420 mm 1946–1948 – 310 x 460 mm
<b>Náklad</b>	25 000 ks

# Dnes a zítra

List okresního Národního výboru v Chrudimi.

DNE 21. ČERVNA 1945. ::: ČÍSLO 3.

## Jednota práce.

Jaksi jsme si zvykli realizovat práci na důležitá a tělesnou. Neboť jsme si zvykli až nebezpečně přitímat mnoho věcí bez myšlenkami. A je doba, která třežně k tomu, abychom nepřijímali snadno a příliš lacině představy a pověry, které už ani nepodceňujeme ze lži a o nichž nevíme, že byly do našeho myšlení vpraveny podloudně a zrádce.

Když byl před třemi lety zastřelen Vladislav Vančura, četl jsem o něm v novinách ve sloupci popravěných: lékař a spisovatel. Když však byly postřeleny lidští hnutí nebo kmeny z Ležáků, nepokládali nicotnější tisk za nutné učinit zmínku o jejich povolání. Rozuměli jsme zajisté dobře. Dělnici měli být již prohlásováni za zvlášť úvelé stoupence revoluce, která uskutečnila sociálníismus a pod vedením vůdce lidí. Dělnici byli pořízeni na propagané rozličné výdny v Lahačovicích, dělnictví mělo být získáváno aspoň na tak dlouho, dokud bude třeba jejich rukou ke stavbě letadel a k výrobě granátů. Pracovní inteligence měla být o jejich otáčení zvlášť důležitá, zejména o zbatenosti důvěry. Proto ji vytvářely zlatostřivými s vrstvou středních kapitalistů, úctyhodně společností, rentiérů, učených majitelů realit a přívržníků vůdce. Jednota pracujících měla být vzrostlou podle vzpěru a ověřené ceně panující v Římě: Rozdělení a ovládnutí. Rozdělení, rozbití, kupuj. Přijímá je, ať se nenávidí a rvou mezi sebou. A tož, úspěšně a nordsky nadložně, případně poměrně snadná díla rozumně, rozvážně a náramitovně, který už bouří, odčinuje křivdy a napravuje křivky minulosti.

Je však spravedlivé a nutné, abychom si uvědomili, že o tožé usilovali i kapitalismus, byl jinými prostředky. Pomocí vyšší moudrý a pochopnou raději na lepší bylo vytvářel si z části námezdných pracovníků vrstvou sřržených a služebných písařů. Uměle vnikal nenávidět mezi proletáře rukou a hlaz, snaže se rozložit přirozené třídy na kusy, rozštěpit práci na skupiny a vypěstovat mezi nimi nevěřítnost, aby se zbavil nebezpečí, které pro něho tkvělo v jednotě práce. A byly doby, kdy se manévř dařilo; proletáři v brách, kteří se křotivě namáhali zachovávat blahobytu, sklízeli útrpky, ba s pohrdáním na dělníka. Řádky zapomínali na dělnický pátod a hleděli se vzdělaností, potvzrou mautarinním vysvětlčením, prohlásojice se pyšně za národní demokraty.

Zdá se nám, že všechna stříkání rozlišování práce bylo diktováno jen strategickou líní kapitalistů, jenž z ní plynuly četné taktické výhody. Nacismus jen pečlivě propagoval tento pusty podvod. Natolik byl obecenám a dělními, aby věděl, že národ, který dovolí prátom na frontě své pracovní jednoty, podepřel rozvutek vlastní smrti. Tento rozvutek nás národ nepodceňoval. A Himmler, zvyklý myslit se zohledněl takřka vědeckou, dopustil se chyby nenapravitelné, když nevěřivě říkal, aby se usazení dělnictví nemohli učiti zpaměti od usazených inteligentů věřím Horavým, Husavským a Neumannovým. Necht vědět o jednotě práce si, kteří poznali silu českého verše a českého myšlení se stíu snrtit!

A práce je třeba, abychom vyplnili a vy-myslí nenulovité a se všech myslí poslední zbytky tohoto bludu. Abychom právě dnes manifestovali jednotu práce, která tvořila dějiny a která nás postavila na toto soudné rozmezí minulosti a stříhání!

Přátel tohoto článku měl být kdysi přítomen jako pozorný divák při operaci,

Neznámý autor:

## TESKNICE.

Vy dětácké šatečky na sněhu vdalekém protějším okně, co mi připomínáte? Svobodný den a noci a hvězdami, radosti práce a politiky žen, sluneční oblohu času stojí nad vámi, aérna zpívá. Je prostřený stůl, ve váze na něm, jak jen den dáj, květ, a ji též alyším, poutníkovu hůl.

objímající širošíř svět, ten svét, ve kterém děti si hrají, muži do díla pospíchají, děti všech národů avšta si hrají a ženy se ze ana usmívají. Blažená únavo z práce! Moci se též smát a radovat se, mít rád a nenávidět ze všech sil — oh, jaký by to zážrak byl, co tomu říkáš, Bože živý a Spravedlivý?!

## St. K. Neumanna léta podolská.

Přemí zprávu o pobytu S. K. Neumanna ve Vápenném Podole mi do Chrudimě přivezl soudruh D. někdy začátkem léta 1942. Slíbil také, že mi pošle adresu, o kterou jsem ho jako básník a cititel žádal. Pak odjel a několik měsíců bylo ticho. Začátkem října 1942 mi došlo stručné oznámení od redaktora Antonína Boučka, kterého jsem tehdy znal jen z Neumannových Vzpomínek:

Vážený pane, adresa N. je Lída Spačková, Vápenný Podol, hotel Lásek. Chtl jsem Vám poslat seznam (přibližný) knih za sníž. cenu, které mám, ale to až jindy. Váš Aut. Bouček. Redaktor Bouček, který kdysi působil v něm. komunistické ústředně v Internacionále Presse-korespondenz v Berlíně a doma patřil k nejbližším spolupracovníkům skupiny SKN a Dr. Vrbenského, zásoboval po oslou do bu války apolitivně přátele literaturou, jejíž nedostatek na knižním trhu jsme za války a okupace tolik pociťovali.

Na danou adresu došel básníkovi dopis řádně. Byl v něm, s údaním pramene, odkud pocházela adresa, živoucí dotaz, zda a kdy lze mitra navštívit. Odpověď S. K. Neumanna se pak stala základem vzájemné korespondence a zájezdů do Podola.

1. XI. 42. Vážený pane, můžete n říci kdykoli, nejdříve od 11. dopolední až do večera. Ve všední den jako v neděli.

Pozdravuje S. K. N. Lásekův hotel uvítal tedy jedné ne-děle cyklistu a aktovkou knih. Z hotelu právě vycházela jakási dáma a na dotaz po ní Spačková hned odvětila: „Vý jíte z Chrudimě a psal jste nám, vidíte. Tak pojďte dál. Ce-kali jsme vás již dopoledne.“ Pani Spačková spolupracovala s básníkem na překladech, které byly před úra-dy jeho zaměstnáním.

Pokojík č. 7 v prěm poschodí je sídlem autora knihy Lásek, vol a strá-ní. Starý pán s typickou lulkou a bys-trým pohledem sedl u okna. Je to 90, jak ho známe a obáček jeho spi-sů, jen těch vrásek je trochu víc a bradka zmizela. Dlouhé stihlé prsty nácipávají lulkou kusem rozdroceného doutníku a zapahují. Přádeno hovo-ru se rozvíjí. Opátně, s ostrážitostí, kterou vynucuje okovaná doba. Přám se, zda jsem nepřišel nevhod.

„Nevhod přicházejí jen úřední páni a těmi odznaky a jejich pomaha-čen“ zni odpovád.

Aktovka aktyá útulek několika kni-hám, které předkládám se žádostí o podpis. Mistr vyhovuje a mezi listy, kazíže zanechává pár zrnok popela, která vyvěla z lulk. Trochu se za-myšlil „Vida, Jelesek“ a ukazuje na poznámku v závěru povídky Jelec:

„Tato povídka koncipována byla v zímě 1914 a brzy poté vyšla v Lumíru ve formě nehotové a zkomolené se zřetelem k válečné cenure. Posílám ji nyní do světa neokleštěnou a ve formě snad zrajejší.“ S. K. N.

„Bylo nám nepěkně tehdy, když jsem ji psal,“ povídá tiše, jen tak pro sebe, „Téměř tak nepěkně jako dnes.“

Vyprávěl mi, jak se dostal do Po-dola. Původně měl volit mezi Po-dolem a Prossák u Skutče. Prossák je obec rozvěž politicky vyspělá, jejími čestnými občany byli oba paní presi-denti a spisovatel T. Mann, je to obec Terezy Novákové a Dra Arno-Nováka. Pro větší bezpečnost byl vy-brán Vápenný Podol. I sero však po něm šhly gestapácké spíry, krátce po jeho přjezdu. Výsledkem provede-né bytové prohlídky bylo zabavení sbírky známek SSSR. Od těch dob měl zatím pokoj.

Návštěva k korespondence mezi Po-dolem a Chrudimí časem přibýlo. Vá-noce 1942 mi přinesly z Podola ba-líček, který obsahoval Zlatý oblak. Nad posledními dny krvavého roku, který si pod zámníku „zachvalování atenti“ vyzákal také dvě nestátně oběti podolské, zafila prorocká slova: „... zatím co v Váholed, v září Velkého Táboračku uzrává jako ovo-bozovací mocnost a roste, roste, ... také pro nás...“ Jen se tuže, hasiči neuhastitelné ho!“

## Vítej, Janošík!

Vítejte i Vy, horní chlapeci: Vlčku, Horáku a Jiroute. A tuto malou ky-tičku přijmete, kytičku vzpomínek na prosínce 1939.

Bylo tehdy že a Teskuo u srkci. Věděli jsme, že bude ještě hůře. Ne-přítel lativě podával ruku, ale v té ne-řeštné ruce otvíral se zabíječ. Milota-tivě tenkrát povolí akci „Česká kni-ha“, aby nám vzápětí druhou čes-kou knihu vyžadoval z veřejných kni-hoven a v miliónech ji zmínil ve stoupiě ...

Naskytla se vzácná příležitost promluvit při této příležitosti a jevíšitě k duši lidí. Nevybírali jsme tehdy s reditelem Horákem dlouho vhodnou divadelní hru a shodně jsme určili Mahenova Janošíka. Tedy hra na teh-dejší dobu přímo věštecká. A jak jsme shodně určili hru, tak i shodně určili jsme roli Janošíka. Nebylo povolání-šího představitel na Standu Uhehy-la, jenž před tím vyšel z gestapáckého záleře. Rolí Vlčka-bouřliváka převzal režisér Horák a mně při-padal Iloč, kterého jsem již brávil dříve. A pak již se hlásili dávat a práce zmlpka. Prvá zkouška v bý-valém Hntkově domě. Několik nás Horák zavěštil. Režiroval ví-ce než divadlo samo. Režiroval i-voe k odboru, neboť byly již po ruce „hrdlé prostředky“ a bylo potřeba i penězitéch prostředků, kte-

Příloha č. 6, proměny podoby záhlaví týdeníku Bratrství. Seřazeno sestupně – 1948, 1947, 1945.





# Bratrství

Vydavatel a majitel: Krajský výk. výbor Čs. strany nár. soc. v Pardubicích. Redakce a administrace: Pardubice, Jugoslávská 704 (u Náměstí legli). Tel. 3560. Dohledný pošt. úřad Pardubice 2. Předplatné pololetně 40 Kčs. Reklama se neznámkuje. Čís. pošt. spoř. 51.323. Vychází ve čtvrtek. Uzávěrka redakční v pondělí večer. Odpovědný zástupce listu Josef Kout. Redaktor Józsa Chmelik. Tiskárna F. Hummelhans a spol., Pardubice. Novinová sazba povolena ředitelstvím pošt a telegrafů v Pardubicích čís. 1A/3b-2371-0/1-30. 8. 1945.

TYDENÍK ČS. STRANY NÁRODNĚ SOCIALISTICKÉ V KRAJI PARDUBICKÉM • Vychází ve čtvrtek.

## 28. ŘÍJEN 1947

Opět se rozevírají prapory na počest Svobody, opět se rozeznávají zpěvy a nastanou chvilky vzpomínek a rozjímání. Již po devětatnácté!

28. říjen — Den Svobody a Vítězství — znovu vzniká národ věrného odkazu bojovníků za svobodu a spravedlnost v národě i mezi národy.

28. říjen 1918, bez něhož by nebylo ani 5. a 9. května 1945, ani nové naší svobody a nového budování, uhláží si své místo a svůj nehynoucí význam v přelomkové chvíli doby, která nedonýšila. Stal se symbolem První republiky, jejíž význam a cenu budeme muset znovu a znovu vykládat a hájit, a to ne z důvodu stranicko-politických, ale pro její význam historicko-právní.

První republika byla dobou, kdy jsme kládli základy k svému novodobému státnímu životu jak po stránce vnitřní správy, tak svým vstupem do řady samostatných států, t. j. aktivním činitelem v politickém a hospodářském životě Evropy a světa. Do jejího vinku vložili nejlepší představitelé národa všechny předpoklady zdárného vývoje. Veliký TGM ukazoval svým příkladným životem a skvělým dílem směr, kudy má národa jít, aby mu stát byl trvalým zabezpečením šťastného života. To, že část národa nepochopila velikost Masarykovy programy a proto nechápala ani smysl a posláním Československé republiky, že se odchýlila od politiky, která měla zabezpečit stálý rozvoj státu ke zdatu a blahu všeho lidu, to nebyla vina ani Masarykova a mladé republiky, ale byla to vina nevděčných vůdců a svůdců a nevděčných občanů. Nežalujeme a nezhrozníme proto na První republiku, republiku Masarykovu, republiku legli, neboť byla prvními kroky k budoucímu děníku a šťastnému zítřku.

Tim nechceme říkat, že bylo všechno dobré a správné, co jsme tehdy dělali. Přisná ale spravedlivá kritika musí být základem našich nových úvah o zabezpečení šťastné budoucnosti národa a státu. A při kritice, již chceme prvního 28 let republiky postihnout, musíme též uvážit, že to nebyly jenom chyby, které byly příčinou, že se nám tehdejší doba jeví v tak ponurých barvách, ale že to jsou změny, kterými prošla Evropa a celý svět, za poslední války, revoluce, či řada revolucí, které změnily politické, hospodářské i sociální formy starého světa.

Hlásíme se k demokracii a k vývojovému socialismu — a tu každé doктринарství, každé státní a ústavní a předřité nebo neovvědoměných či přelomových institucích nebo formách života politického, sociálního i hospodářského bylo by neodpustitelným přetřím na národním státu.

S píetova a svědomí budeme proto vždy vzpomínat na 28. říjen 1918 i na největší 20 let svého novodobého samostatného státního života. Tohle dobré vše žít v klidu a míru se všemi národními křídly z nás, tolik sebezapření, tolik odví přispět k humanitnímu vývoji všeho světa! Nestyňme se za to, že jsme byli většími ideály než všichni ostatní! Budme hrdí na každou dobrou věc, na každou dobrou myšlenku, která se za První republiky zrodila. Byť to jediný kapitál, s kterým jsme šli do nových bojů až k novému vítězství.

President republiky Dr. Edvard Beneš mnohokrát zdůraznil právní kontinuitu doby před i po druhé světové válce a také mnohokrát zdůraznil, že trvat na kontinuitě znamená nekritický návrat k minulosti tam, kde minulost je nenávratně změněna. Naopak říká, že „demokratická rozhodnutí našeho občanstva ustávají svobodně a svrchovaně i novou vnitřní strukturou i to, co ze starého řádu politického, sociálního a hospodářského zachováme a změním.“

Je nám tedy 28. říjen dnem svobody, znovuzrození, je nám symbolem státní samostatnosti. Není a nesmí nám být dnem bolestnosti a sentimentálního a litostivého vzpomínání „zlatých časů“. Nebyly to tedy zlaté časy pro nás všechny. Bylo mnoho stínů, mnoho nedořešeného — at naši vinou nebo proti naší vůli, co tehdy došlo a nově, květinová revoluce vyvolala a co dnes musíme společnou budoucími prací zajišťovat.

28. říjen je i dnem vítězství, kormulel vítězství úslí mladého Československa o právo a spravedlnost. Je ovocem, které vydal strom vyrůstající ze země nasáklé krví nepřítelů svmi národa. Umrtvěl na bojištích celého světa tušili jeho příchod v posledních zříchů unikajícího života. Žili šli za jeho vidinou od vítězství k vítězství. Je nám symbolem vítězství, dnem hranné zdatnosti národa, světlém naší armády. Je nám symbolem společného osvobodivacího boje Čechů i Slováků.

V tento den všichni živi i mrtví, minulost, přítomnost i budoucnost — jediný, nerušený proud života a práce — stali se rovnou na půd republiky. Za sebou slavnou minulost — upřijí svůj zrak k šťastným a šťastným dnům příštím.

Bronzový památník, který byl tak výraznou ozdobou Pardubic, nebyl a nebude, žel, nalezen. Občané našeho města chtějí však mít opět pomník našeho prvního presidenta, presidenta Osvoboditele, památník stejný, jako byl prvý, na místě, že bylo a je všem obyvatelům města tak milé.

Proto Druztvo pro postavení památníku prvnímu presidentu Československé republiky Dr TGM v Pardubicích vybízí všechny obyvatele k nové sbírce, neboť částka přes 900.000 Kčs, sebraná v r. 1945, je, jako všechny vklady z té doby, vázána.

Druztvo musí tudíž opět spoléhati na obětavost spoluobčanů, která se při nové sbírce tak krásně osvědčila.

### Kdo rozhoduje na ministerstvu zemědělství? Jak se jedná s volyňskými Čechy...

Nejvíce překážek v osídlování v našem pohraničí klade se bezesporu Volyňským Čs. armádě, mají na prsou řadu vyznamenaní, ale nenosi na klopě rudou hvězdu. A to patrně jest jejich největším proviněním, za které musí trpělivě čekat a strádat v čekatelských táborech. Na mnohých usodlostech jsou usazení lidé nehodní a pro hospodářství neschopní, ale někdo mocný drží nad nimi ochrannou ruku.

Křiklavým případem jest usodlost ep. 43 v Janově u Litomyšle. Je na ni usiden Josef Brychta, který byl trestán nalezácký komisi ONV v Litomyšli potrestán podle dekretu o národní cti. Trestní nálež byl potvrzen ZNV, který zamítl také Brychtovi žádost o milost. V důsledku toho ministerstvo zemědělství výnosem z 9. září 1947 č. 61077/47-IX B-13 zrušilo dekret J. Brychty na usodlost ep. 43 v Janově a okresní osídlovací komise přidělila jí Volyňskému Čechu Václavu Rovnému.

Tim však nebyl případ skončován, ale teď teprve se ukázalo, kdo a jak zasahuje do osídlení. Okresní osídlovací komise obdržela od ministerstva zemědělství dva přísply oba datované 8. října 1947. Mají nejen rozdílná čísla jednání, ale i obsah je v každém jiný. V jednom ministerstvo sází, že usodlost ep. 43 v Janově byla J. Brychtou vyhlášena a předána Václavu Rovnému a v druhém je dán rozkaz, aby J. Brychta byl i nadále ponechán v držbě této usodlosti. Není třeba k tomuto ministerstvo sází komentář.

Volyňský Čech — Václav Rovný, bojovník od Dukly, vyznamenaný za hrdinství při osvobození vlasti — čeká více jak půl roku s rodinou, třemi koňmi a dvěma krávkami na osídlení, zatím co občan potrestaný podle dekretu o národní cti těší se o chráněné kohoši mocného, který jej drží na usodlosti, které není hoden. J. Ch.

BR. POSLANEC V. MIKULÁŠ bude referencem na krajských zemědělských poradách, které se budou konati v neděli dne 2. listopadu t. r. v Pardubicích v 9 hodin dopoledne v restauraci „U zlaté stíčky“. — Ve Skutčeli v 13<sup>15</sup> hodin v přednáškovém sále Hospodářské zálohy. — V neděli 9. listopadu v Olouci v 9 hodin v hotelu „Rozfílek“ a v Zamberku v 13<sup>15</sup> hodin v hotelu „Panský dům“. — Příhlásky na zemědělský den zemědělců Čs. strany nár. soc. v Praze 22. a 23. listopadu t. r. zasílejte ihned kráji sekretariátu v Pardubicích!

### Podzim

Hnědožluté listky se svěřejí v smrtelné křeči a chladný dech větru se s nimi nemůže rozloučit. Proháně je po cestách, polích a mezi domy, posléz je kupí do jamek a přápkou.

Koroptvi hejna, zvlhla a bázlivá, vyhýbají se ohnivým zářím lovců. Hrátky broků, společlivých tykadl smrti, obokati sládivé nosité pernatými oběťmi. A když přitímí lehce do krajiny, zbývá pláči tise oplakávaných mrtvé.

Jitří kuroptvi prorážejí oparem šera a kominou prozrazují ospalce. Nikdo nespěchá do syrového jitra.

Rozpraskané rýpy pláží na neochotu léta a lánají kácející mraček. Špýčky dokazují nebalost počasí a informují nepodplatitelně...

Neviditelný smyček meluziny rozehrává struny a nevadí mu, že jejich kobyličky jsou obyčejné dřevěné sloupy s porculánovými izolátory.

Měsíční světlo, procezené někdy čmouhami mraků, promění rybníky v smaragdové hladé jezera, na jejichž vlnkách se koupají rozfíšené paprsky. Zamčené stíny olší rozklisují chvěcí břeh a kořeny rozměňují tmou a mlhou.

Polonahé stromy připomínají trpící nešťáklého pěkla. Myšlenka humanismu je nám nejlépe právě dnes. Vzpomínky sdělují k našim bezohrám, jímé smrti byla něžným finalem po strážlivých obrazech.

Nez se s námi přitímí přátelé a každý nový den se jí vzdává dříve než předstoupí. I teplo probíhá nerovnou boj se chladem.

Dozrél úsměv letních večerů. Šedá bílá sílnice, kudy jsi se brávil...

Pestré barevné odstíny mírné smutku a vyrovnaný skok od rozkvetlých strání k osamocenému a kouzelnému bříhu.

Tiňka, která míle ochlazuje v párných dnech, je šetrné přírodě zradkem. V špinavé zeleni je potrospuštěná huňd a žluť. Nevděčný dech podzimní vody, nerouzní studenému šepotu potoka.

Vysoko nad strání, v náruči větru, vznášejí se drak — výsledek klukovských tušeb. Pak už zbývá jen pár kaštana a čtvrtka slatky či plody, uvádějící o individualitě křeslíře.

Podzim... Snad v kalendáři V lidské duši by mohlo být stále jaro.

O člověka nelze bojovat měčem. Tim bychom vybojovali otroky a trvalý podzim srácní.

Bojujme pravdou a poctivou argumentací!

Lidské stěti pak nepozná hranic. Jaromír Bohata.

## Provolání občanstvu města Pardubic!

V říjnu 1945 — záhy po osvobození naší dráhe vlasti — jsme si všichni dobří Češi a Slováci převedzáni, že se budeme snažiti se všech sil, abychom odstranili všechny stopy nacistického řádění. Jedním podobným úkolem všech občanů Pardubic je znovuvybudování památníku presidentu Osvoboditeli TGM. Kříž se ve výrodě úmrtí presidenta TGM dne 14. září 1945 sesli některé členové bývalého výboru Druztva a ctitelé památníku tohoto prvního muze prvě republiky, věřili mnozí ještě, že naleznou v Německu bronзовый památník, který tam byl odvečen a tak snáz obnoví tento inourenník. Věřila i naše veřejnost, že se nám podaří podle údajů našich spoluobčanů, kteří za okupace byli v koncentračních nacistických tábořech, naléztí bronзовый památník, dílo prof. Ot. Španiela, v Orlanenburgu. Než ustívné pátrání po této soše v Německu se nesetkalo se zdarem.

Bronzový památník, který byl tak výraznou ozdobou Pardubic, nebyl a nebude, žel, nalezen. Občané našeho města chtějí však mít opět pomník našeho prvního presidenta, presidenta Osvoboditele, památník stejný, jako byl prvý, na místě, že bylo a je všem obyvatelům města tak milé.

Proto Druztvo pro postavení památníku prvnímu presidentu Československé republiky Dr TGM v Pardubicích vybízí všechny obyvatele k nové sbírce, neboť částka přes 900.000 Kčs, sebraná v r. 1945, je, jako všechny vklady z té doby, vázána.

Druztvo musí tudíž opět spoléhati na obětavost spoluobčanů, která se při nové sbírce tak krásně osvědčila.

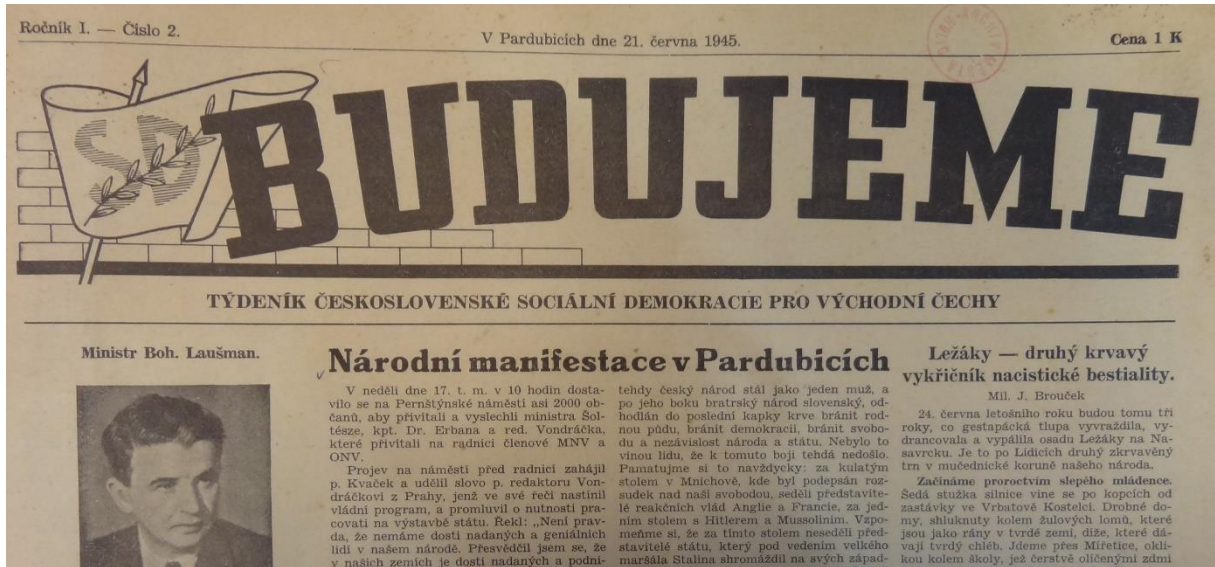
Občané města Pardubic — voláme Vás opět: voláme Vás po druhé, abyste pomohli dokončiti druhý památník, který za pomoci Armády našeho města byl tak slábně započat. Naše vojsko vykonalo nematratná volně díla: Upravilo podstavce pro instalaci bronzové sochy podle původního projektu. Není jde pouze o pořízení nové, ale stejné, bronzové sochy presidenta Osvoboditele. V těchto dnech obdrží všichni obyvatelé města sběrací listiny pro dary k tomuto účelu. Sbírkou vykonají opět zaměstnanci Čs. pošt.

Věříme, že naše výzva nalezne plně pochopení u obyvatelstva staroslaavného města Pernštýnska a že nebude jedině, který by nepochopil významu naší akce. Každý svým příspěvkem jistě splní svou svatou povinnost, uctívaje tak památník muze, jenž zavětlí celý svůj život osvobození našeho národa a jehož světla památka musí býti našemu lidu na věky uchována.

V Pardubicích dne 15. října 1947.

Výbor druztva pro postavení památníku prvnímu presidentu Čs. republiky Dr. T. G. Masaryka v Pardubicích.

Příloha č. 8, ukázka podoby záhlaví týdeníku Budujeme.



Příloha č. 9, podoba novin Budujeme s barevnou úpravou. Vydání č. 24 – 25, 1945.



Příloha č. 10, ukázky komiksů z týdeníku Budujeme, č. 4 a 7, 1947.



Příloha č. 11, vývoj záhlaví listu Rudá/Východočeská zář – seřazeno chronologicky.

